

BAKGRUNNSNOTAT TIL UNGDOMMENS MAKTUTREDNING.

**BARN OG UNGES FRIVILLIGE ORGANISERING I HORDALAND
FRA 1999 TIL 2009.**

**Med fokus på endringer i barn og unges organisasjonsvilkår og konsekvenser for deres
makt og deltakelse overfor myndighetene.**

OPPDRAKSGIVERE:

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

UTREDER:

Åsta Dyrnes Nordø, UNI Rokkansenteret

INNHALDSFORTEGNELSE

1. INNLEDNING	3
2. DATA OG DEFINISJONER	4
3. KVANTITATIV ANALYSE AV BARN OG UNGES FRIVILLIGE ORGANISERING	7
3.1 ENDRINGER I OMFANG OG TYPE BARNE- OG UNGDOMSORGANISERING.....	7
3.2. BARNE- OG UNGDOMSLAG SOM POLITISKE AKTØRER	12
3.3. BARNE- OG UNGDOMSLAGS AKTIVITETSNIVÅ.....	23
3.5. NYE ORGANISASJONSSTRUKTURER?.....	29
3.5. INNOVASJONEN BLANT BARN OG UNGE	34
4.0 KVALITATIV ANALYSE AV ENDRINGER OG UTFORDRINGER I VILKÅR FOR BARN OG UNGES ORGANISASJONSARBEID	42
4.1 POLITISKE BARNE- OG UNGDOMSLAG.....	43
4.2 KRISTNE LAG OG AVHOLDSFORENINGER	43
4.3 UNGDOMSLAG.....	45
4.4 SPEIDER/4H.....	46
4.5 MUSIKK-, TEATER- OG KUNSTLAG	46
4.6 IDRETTS- OG SPORTSFORENINGER	48
4.7 KULTUR- OG FRITIDSORGANISASJONER	49
4.8 SOSIALE OG HUMANITÆRE LAG	50
4.9 HOVEDUTFORDRINGENE FOR DAGENS BARNE- OG UNGDOMSLAG	50
4.9.1 Økonomi	51
4.9.2 Manglende frivillig innsats.....	51
4.9.3 Rekruttering til styrevern	52
4.9.4 Medlemsrekruttering	52
5.0 KONKLUSJON: EN OVERORDNET HISTORIE OM STABILITET	54

TABELLISTE

Tabell 1: Typologi over barne- og ungdomsorganisasjoner.....	5
Tabell 2: Kjønnssammensetning i styret	11
Tabell 3: Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, 2000-2009. Prosent	12
Tabell 4: Kontakt med offentlige myndigheter, 1998-2009, etter type forening	14
Tabell 5: Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 1999-2009. I prosent.....	19
Tabell 6: Krysstabell. Medlemsaktivitet etter type lag og bruk av sosiale nettverktøy. I prosent etter internett/sosiale medier-dikotomien. 2009.....	25
Tabell 7: Andel foreninger som har årsmøter	28
Tabell 8: Andelen BU-foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå, etter type lag:	32
Tabell 9: Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, nystiftede barne- og ungdomslag mot eldre barne- og ungdomslag	36
Tabell 10: Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 2009. Nye mot eldre barne- og ungdomslag. I prosent.	38
Tabell 11: Medlemsutvikling 1999-2009, etter type kommune. I prosent.....	57
Tabell 12: Demokrati vs. Effektivitet i foreningsarbeidet.....	58

FIGURLISTE

Figur 1: Nye og døde barne- og ungdomslag i Hordaland 1999-2009. Prosentvise tall.	9
Figur 2: Medlemsutvikling i overlevende lag 1999-2009	10
Figur 3: Måter foreninger blir spurt til råds på av lokale myndigheter. 2009.....	16
Figur 4: Tatt hensyn til synspunktene til laget? I prosent.	17
Figur 5: Andel foreninger som har medlemsmøter og styremøter en gang i måneden eller hyppigere	24
Figur 6: Hyppigheten av sosiale arrangement	28
Figur 7: Andelen foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå. I prosent.	30
Figur 8: Andelen lag som er tilsluttet andre foreninger i kommunen	33
Figur 9: Tatt hensyn til laget? Nystiftede mot eldre barne- og ungdomslag. I prosent.....	37
Figur 10: Møteaktivitet blant nyopprettede og eldre foreninger, i prosent. 1999 og 2009.	39
Figur 11: Andelen barne- og ungdomslag tilsluttet andre styringsnivå, nystiftede lag mot eldre lag. I prosent.	40
Figur 12: Vurdering av foreningens økonomiske situasjon. Nye Barne- og ungdomslag vs. Barne- og ungdomslag samlet	58

1. INNLEDNING

Dette notatet er en oppdatering av analysene som Dag Wollebæk gjorde i forbindelse med NOU 13:2006 *Fritid med mening* (Wollebæk 2006). Tilfanget av nye data gjør at vi nå kan studere utviklingen blant barne- og ungdomsorganisasjoner det første tiåret av 2000-tallet. I det følgende analyseres endringer i barne- og ungdomsorganisasjoner med tanke på omfang og typer lag, organisering, rammevilkår og innovasjon. Hovedvekten av analysen vil fokusere på barne- og ungdomsforeningers kontakt med myndighetene på alle styringsnivåer i perioden 1999-2009. Vi vil vektlegge hvordan utviklingen det siste tiåret påvirker forholdet mellom barne- og ungdomsorganisasjoner og myndighetene, og hvorvidt lagene er styrket eller svekket som arena for barn og unges makt og deltakelse. Grunnlaget for analysen er en omfattende kartlegging av lokallagsaktivitet i Hordaland fylke.

Vi skal se at det har vært en ytterligere nedgang i organisasjonstilbudet for barn og unge, og at også voksenlag opplever tilbakegang i omfanget av lag i denne perioden. Vi ser også en økning i kultur- og fritidslag og andre aktivitetsrettede lag, mens saksorienterte lag som politiske og kristne lag opplever størst nedgang. Videre skal vi se at kontakten mellom det offentlige og foreningslivet opplever små endringer i denne perioden, både når det gjelder strategier og hvilke saker som er utgangspunkt for kontakt. Dagens barne- og ungdomslag opplever en økning i bruk av både formelle og uformelle kanaler for påvirkning, og benytter således et bredere spekter av strategier i sitt påvirkningsarbeid enn i forrige periode. Samtidig bekrefter dataene den tidligere observerte trenden med å være orientert mot egne driftsvilkår i kontakt med myndighetene. Et siste hovedfunn er at dagens barne- og ungdomslag delvis er koblet fra fylkesnivået, mens andelen lag med tilknytning til nasjonale moderforeninger opplever en svak oppgang.

Disse funnene viser at endringene fra 1999 til 2009 generelt er små, og at den store nedgangen som ble funnet av Wollebæk (2006) i forrige runde med kutt i omfanget av lag, nedgang i medlemstall og økende marginalisering, ikke har fortsatt inn i 2000-tallet i like stor grad. Alt i alt er historien som fortelles i dette notatet en historie om stor grad av stabilitet

2. DATA OG DEFINISJONER

Analysen er basert på Hordalandsundersøkelsen, en omfattende kartlegging og undersøkelse av foreningslivet i fylket som har vært gjennomført hvert tiende år siden 1980.

Hordalandsundersøkelsen er et resultat av prosjektet ”Organisasjonane i Hordaland”, som opprinnelig var et samarbeidsprosjekt mellom Hordaland fylkeskommune og Institutt for sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen, men hvor også Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor og UNI Rokkansenteret deltok i siste runde (se Wollebæk og Selle 2002 for mer inngående informasjon). Dette notatet vil i all hovedsak ta utgangspunkt i data fra 1999/2000 og 2009¹. Selv om hele 28 kommuner har deltatt i undersøkelsen de siste to rundene, vil kun de 17 kommunene som har vært med på alle rundene, og som vi har mest pålitelige data fra, være utgangspunkt for denne analysen. Dette gjelder følgende kommuner: Askøy, Eidfjord, Etne, Fedje, Granvin, Kvinnherad, Masfjorden, Modalen, Os, Osterøy, Stord, Sund, Tynes, Ullensvang, Ulvik og Vaksdal. I tillegg har vi data fra Bergen i 1999 og 2009. Dette gir oss muligheten til å si noe om endring over tid med større sikkerhet.

I det følgende ser jeg nærmere på vilkår for barn og unges innflytelse på myndighetene, og hvorvidt dette har endret seg over tid. I analysen benytter jeg foreningsdata for å gjøre dette, og det kan derfor tenkes at man ville finne helt andre trender hadde man benyttet individdata. Når det er sagt er det naturlig å anta at situasjonen for foreningene gjenspeiler hvordan individer organiserer sine interesser over tid. Denne analysen ser altså endringene fra organisasjonenes side, som vil være påvirket av oppførselen til kollektivet av medlemmer og av andre rammevilkår.

Definisjonen av frivillige organisasjoner som opereres med her, vektlegger sammenslutninger som verken er offentlige eller kommersielle, som opererer selvstendig, som er formalisert i den grad at de har et navn, og som er basert på frivillig medlemskap eller andre former for frivillig tilknytning (Christensen, Strømsnes og Wollebæk 2011:12).

I det følgende skiller vi mellom barne- og ungdomslag og voksenlag. Variabelen er etablert med utgangspunkt i Wollebæk (2006). Barne- og ungdomslag er kodet som lag som opplyser å ha hovedvekten av medlemmer blant barn og unge under 30 år. Dette innebærer at idrettslag som opererer både blant voksne og unge, er ekskludert. Slik sikrer vi kun å inkludere lag som

¹ I 1999/2000-runden ble data for landkommunene samlet inn i 1998-1999, mens Bergen ble gjennomført i 2000. For enkelhets skyld refererer jeg utelukkende til denne runden som 1999 videre i teksten.

utelukkende representerer barn og unge, og jobber for deres interesser. I tillegg er barne- og ungdomslag som er rettet mot barn, men hvor det er voksne som er medlemmer og barna er mottakere mer enn aktive deltakere, ikke inkludert som barne- og ungdomslag i denne sammenhengen. Avgrensningen er fundert i et teoretisk utgangspunkt om at barn og unges deltakelse i organisasjoner er viktig fordi det lærer dem demokratiske normer og ferdigheter (Putnam 1993, Putnam 2000), og fordi det er en alternativ kanal for politisk innflytelse (Skocpol 2004). Det er vanskeligere å argumentere for at dette gjelder åpne barnehager, foreldrelag², babysvømming og babysang, hvor foreldrenes samvær er vel så viktig som barnas lek, og disse er derfor utelatt fra analysen. På samme grunnlag utelates organisasjoner som bedriver sivilt organisert tjenesteproduksjon, som skoler og natteravner. For å skille mellom ulike typer lag, benytter jeg følgende typologi:

Tabell 1: Typologi over barne- og ungdomsorganisasjoner

Type	Operasjonalisering
Politiske	Ungdomsorganisasjonene til de politiske partiene, politiske studentlag, miljø- og rettighetsarbeid, andre politiske lag
Kristne/avhold	KFUK/KFUM, søndagsskoler, misjonsklubber, kristne skolelag, private bibelringer
Ungdomslag	Lag tilknyttet Norges ungdomslag eller bygdeungdomslag
Speider/4H	KFUK/KFUM speidere, speidere (Norges speiderforbund), 4H-klubber
Musikk, teater og kunst	Kor, korps, musikk, teater, dans, kunstlag, festivaler
Idrett/sport	Idrettslag som retter seg mot barn/unge, kristen idrettskontakt (KRIK)
Kultur og fritid	Hobbyklubber (f.eks frimerke, sjakk), aktivitetslag (f.eks kampsport, motorcross, riding, kajakk), stevner, konferanser, kulturvernlag,
Sosiale og humanitære lag	Norsk folkehjelp, Amnesty, Røde kors, private humanitære initiativ, utviklingsarbeid
Andre barn og ungdom	Buekorps, studentaviser, målungdomslag, helselag

NOTE: Typologien følger i all hovedsak Wollebæk (2006).

For å inkludere en by-landdimensjon i notatet, skilles det mellom by og land hvor det er interessant og mulig å gjøre dette. I Hordalandsdataene betyr det at Bergen kodes som by, mens alle de andre kommunene regnes som land. Selv om skillet mellom landkommuner og Bergen kan virke som en grovkornet måte å lete etter mønster i en by-landdebatt, består et slikt skille på tvers av variasjonene, og tidligere publikasjoner basert på samme datamateriale har vist at det eksisterer store forskjeller mellom by og land når det gjelder frivillig organisering (Christensen et al. 2011, Wollebæk og Selle 2002).

I en del analyser i notatet kommer vi inn på skillet mellom aktivitetsorienterte lag og saksorienterte lag. Med aktivitetsorienterte lag mener vi lag som er konsentrert rundt

² En del barne- og ungdomslag har tilknyttede foreldrelag, hvis oppgave er å tilrettelegge for barnas aktiviteter. Eksempler er fotballklubbens foreldrelag, svømmegruppens foreldrelag eller foreldrelag tilknyttet skolekorpset.

organiseringen av en aktivitet, det være seg fotball, riding eller sjakk, og som driver dette primært for sine medlemmer. Saksorienterte lag er i større grad utoverrettede organisasjoner som arbeider for en spesifikk sak, som strandsone-loven eller trygge skoleveier, eller et saksfelt, for eksempel miljø eller bistand. Dette skillet er inspirert av Torpes (2000) typologisering av organisasjoner i interesseorganisasjoner, saksorienterte organisasjoner og aktivitetsbestemte foreninger. Ettersom få interesseorganisasjoner har barne- og ungdomsavdelinger er disse inkludert under saksorienterte lag i dette notatet.

Utgangspunktet for analysene i notatet er 1948 registrerte voksenlag som har svart på spørreundersøkelsen i 1999, mens 747 av barne- og ungdomslagene har gjort det samme. I 2009 har 609 barne- og ungdomslag svart på undersøkelsen, i likhet med 1809 voksenlag.

3. KVANTITATIV ANALYSE AV BARN OG UNGES FRIVILLIGE ORGANISERING

I forbindelse med Ungdommens maktutredning analyseres her endringer i barn og unges deltakelse og innflytelse på myndighetene. I de senere år har vi sett et forsterket fokus på å trekke barn og unge med i den politiske sfæren. Dette arbeidet er ofte forankret i et syn på barn og unge som borgere som bør inkluderes og lyttes til, spesielt i saker som angår og involverer denne aldersgruppen. Som en konsekvens av dette fokuset har vi fått ungdomsråd i tre av fire kommuner, barn og unges kommunestyre i 39 kommuner, og i det siste har debatten om hvorvidt 16-åringer skal ha rett til å stemme, rast i media (med utgangspunkt i at det skal gjennomføres valg for denne gruppen i 20 kommuner ved det kommende kommune- og fylkestingsvalget). Med alle disse forsøkene på å bemyndige barn og unge slik at de får innvirke på egne livsvilkår, hvordan står det da til med denne gruppen borgere? Ser vi spor av denne satsningen lokalt, både med tanke på endringer for barn- og unges organisering, og i økt politisk innflytelse for barn og unge? For å besvare spørsmålet fokuserer denne analysen på ulike aspekter ved barn og unges frivillige organisering. Det første delkapittelet ser nærmere på endringer i hvordan og i hvilke typer lag barn og unge engasjerer seg. Videre ser vi på hvordan dette påvirker relasjonene mellom barne- og ungdomslagene og myndigheter. Vi ser på om det har skjedd endringer i organisasjonenes aktivitetsnivå, så vel som endringer i organisasjonsstruktur. Til sist i den kvantitative analysen følger en analyse av hva som kjennetegner de foreningene som har blitt etablert i løpet av analyseperioden (1999-2009) og hvorvidt de skiller seg nevneverdig fra lag som ble etablert tidligere.

3.1 Endringer i omfang og type barne- og ungdomsorganisering

Wollebæk (2006) finner at 1990-tallet representerer en svært negativ periode for lagene, der en tilbakegang spores i de fleste typene kategorier, men der nedgangen er sterkest blant de mest ideologisk orienterte barne- og ungdomslagene. Hvilke typer barne- og ungdomslag opplever vekst, og hvilke er i tilbakegang på 2000-tallet? Og hvordan ser det overordnede bildet ut for det organiserte barne- og ungdomsarbeidet?

Vi starter med å se på vekst og fall i det lokale organisasjonslivet med utgangspunkt i lag som er avviklet og lag som er blitt etablert i perioden. Figur 1 gir en oversikt over nye og døde lag i Hordaland etter type barne- og ungdomslag. Både landkommunene og Bergen inngår.

Søylen under nullpunktet viser prosentandelen lag som er nedlagt, mens søylen over nullpunktet viser nystiftede lag fra perioden 1999-2009. Kurven viser netto tilbakegang eller fremgang innenfor de ulike kategoriene lag. Vi ser av Figur 1 at 2000-tallet delvis viderefører trendene funnet av Wollebæk (2006). Den siste tiårsperioden har det vært en nedgang i andelen barne- og ungdomslag på nærmere syv prosent³. Deler man inn nye og døde lag etter type lag, er det kategoriene *politikk* og *ungdomslag*⁴ som viser den mest negative utviklingen med en nedgang i antall lag på henholdsvis 22 og 23 prosent. Her er det imidlertid viktig å påpeke at vi opererer med relative tall. Hadde tabellen vist absolutte tall, hadde for eksempel utviklingen til politiske lag sett mye mindre dramatisk ut fordi det er så få lag i denne kategorien (55 lag) i utgangspunktet. *Kristne lag* ser også en stor nedgang i eksisterende lag. Dette gjenspeiler en vedvarende trend der religiøse lag taper terreng jevnt over i den norske frivilligheten (Christensen et al. 2011), selv om Wollebæk og Sivesind (2010) finner en svak økning i religiøs frivillighet etter 2004 på grunn av økt minoritetsdeltakelse. Imidlertid motvirkes utviklingen i noen grad av at det i samme periode etableres forholdsvis mange kristne lag. Som vi skal se seinere i notatet, er det blant annet i det kristne foreningslivet at innovasjonen skjer. Videre ser vi at gruppene *speider/4H*, *musikk*, *teater og kunst* og *andre barn og ungdomslag* mister flere lag enn det kommer til.

Tross negative utviklingstrekk blant de fleste typer barne- og ungdomslag, viser figuren også at noen typer lag opplever samlet økning. Den foreningstypen som går mest i pluss, er *kultur- og fritidslagene* med en økning på nesten 30 prosent fra 1999 til 2009. Den blir etterfulgt av *sosiale og humanitære lag* som har økt med 20 prosent⁵. Til sist har vi gruppen *idrett/sport* som står på stedet hvil. Idretten, som var den typen lag som kom best ut av det i forrige rapport, kan altså se ut til å ha nådd et metningspunkt. Utviklingen innenfor barne- og ungdomslagene har derfor fortsatt en negativ trend på 2000-tallet, men trenden er dempet og den samlede nedgangen er langt fra like dramatisk som på 1990-tallet, da andelen barne- og ungdomslag sank med hele 22 prosent (Wollebæk 2006). Selv om det ikke er direkte sammenlignbart, må det også nevnes at Landsrådet for Norges barne- og

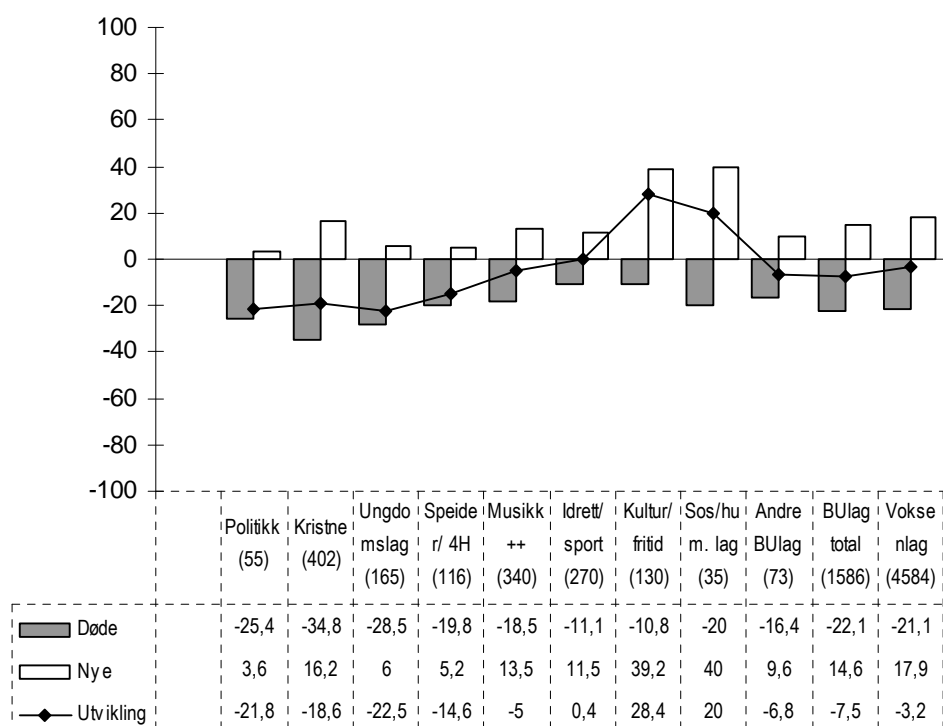
³ I dataene er det mange lag som er registrerte med "uvisst skjebne", det vil si at vi mangler opplysninger på om de eksisterer, er nedlagt eller om de er sovende. Det kan derfor tenkes at fullstendig informasjon fra disse ville gitt oss et annet bilde her. Når det er sagt er det såpass mange lag vi har informasjon om, at man kan regne funnene som pålitelige. Lagene som bare er registrert i 2009, men som har uvisst stiftelsesår, er ekskludert fra analysen.

⁴ Det er ny trend at kommunene oppretter egne ungdomslag, så noen av de nyoppstartede lagene vil nok være slike kommunale initiativ.

⁵ Sosiale/humanitære lag har, i likhet med politiske lag, få observasjoner, og utviklingen her kan derfor ha svak representativitet.

ungdomsorganisasjon (LNU) (2011) finner en svak økning i landsomfattende barne- og ungdomsorganisasjoner de siste ti årene i sin siste rapport. Alt i alt er altså bildet av utviklingen innenfor barne- og ungdomsforeningene fra 1999 til 2009 mindre dramatisk enn den var på 1990-tallet.

Figur 1: Nye og døde barne- og ungdomslag i Hordaland 1999-2009. Prosentvise tall.

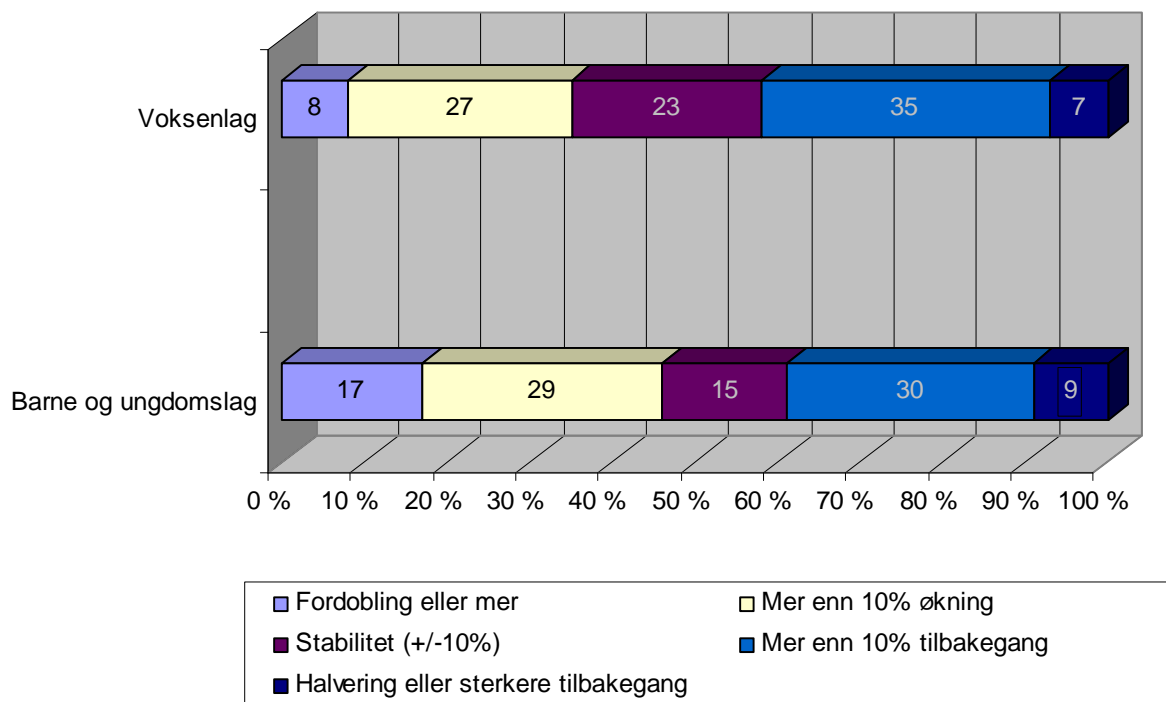

Har nedgangen i antall barne- og ungdomslag blitt etterfulgt av en ytterligere nedgang i medlemstall? Her legges medianverdien, og ikke gjennomsnittsverdien, mest vekt på i analysen. Dette fordi gjennomsnittsverdiene er svært sårbare for ekstremverdier, og dermed ikke nødvendigvis gjenspeiler utviklingen i en typisk organisasjon. Ser vi nærmere på hvordan medlemsmassen har endret seg over tid finner vi at i 1999 hadde et typisk barne- og ungdomslag 34 medlemmer, litt lavere enn et typisk voksenlag som hadde 37 medlemmer. I løpet av 2000-tallet rapporterer dataene om en dramatisk nedgang i gjennomsnittlig medlemstall blant de voksne, mens trenden blant barn og unge er svakt oppadgående⁶. Allikevel finner vi at det typiske barne- og ungdomslag har fire færre medlemmer i 2009 enn i 1999. For voksenlagene har medianverdien sunket med hele tolv medlemmer til 25. Dette betyr at på tross av at gjennomsnittsverdiene viser en positiv utvikling for barne- og

⁶ I 1999 hadde et gjennomsnittlig barne- og ungdomslag 239 medlemmer, mot 249 i 2009. For voksenlagene var gjennomsnittlig medlemstall i 1999 220, mot et gjennomsnitt på 166 medlemmer i 2009.

ungdomslagene, så skyldes denne veksten en økning i medlemstallet for noen få store foreninger. Medlemsøkningen er dermed noe de færreste lokallag tar del i, og den stadig hardere kampen om medlemmer som blir beskrevet i den kvalitative analysen (se kapittel 4) virker derfor som en mer korrekt beskrivelse av situasjonen for det jevne barne- og ungdomslag anno 2009. En annen måte å se på medlems situasjonen til barne- og ungdomslagene er gjort i Figur 2, hvor vi ser nærmere på medlemsutviklingen.

Figur 2: Medlemsutvikling i overlevende lag 1999-2009

Note: Bergen og landkommunene er slått sammen. Antall voksenlag: 813. Antall barne- og ungdomslag: 278.

Barne- og ungdomslagene som har overlevd analyseperioden har hatt en mer positiv medlemsutvikling enn voksenlagene. Vi ser at 46 prosent av barne- og ungdomslagene som er inkludert, har hatt en økning i medlemstallet på over ti prosent, mot 39 prosent som har nedgang på ti prosent eller mer. Sammenligner vi med voksenlagene, er det 35 prosent her som øker medlemstallene med mer enn 10 prosent, mens 42 prosent opplever en tilsvarende tilbakegang. Funnene her indikerer at det ikke står så dårlig til med medlemsutviklingen i barne- og ungdomsorganisasjonene i dag som det gjorde for ti år siden, da hele 70 prosent av barne- og ungdomslagene hadde sett en tilbakegang i medlemsmassen i løpet av 1990-tallet (Wollebæk 2006). Skiller man ytterligere mellom Bergen og landkommunene, finner man at

denne utviklingen er lik på tvers av type kommune (se Tabell 11 i appendiks). Utviklingen virker dermed å være uavhengig av geografiske faktorer.

Totalt sett kan vi si at det i dag er færre barne- og ungdomslag enn for ti år siden, men at ungdomslagene representerer omtrent like mange medlemmer i 2009 som i 2000. Trendene blant barne- og ungdomsforeninger skiller seg ikke vesentlig fra trendene blant voksenlagene, med unntak av en mer positiv medlemsutvikling blant lag for barn og unge.

Tabell 2: Kjønnssammensetning i styret

	1999		2009	
	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	Barne- og ungdomslag	Voksenlag
Leder:				
Mann (%)	53,4	60,3	53,9	64,2
Kvinne (%)	46,6	39,7	46,1	35,8
Styremedlemmer:				
Gj.snitt ant menn	3,36	3,14	3,13	3,19
Gj. snitt ant kvinner	2,90	2,57	2,94	2,72
N	670	1776	534	1636

Note: Bergen og landkommunene er slått sammen.

En sammenligning av hvem som tar på seg lederverv, viser at kjønnsfordelingen er mer lik blant foreninger for barn og unge, enn blant voksenlagene. Mens kjønnsforskjellene knapt er til stede med tanke på lederposisjoner hos barn og unge, er lederen i over to tredjedeler av alle voksenforeninger i 2009 mann. Endringene over tid er minimale, og samsvarer med funnene i forrige rapport (Wollebæk 2006). Ser vi på antall styremedlemmer over tid, finner vi imidlertid at det blant barne- og ungdomslagene har skjedd en nedgang i gjennomsnittlig antall menn/gutter i styret, mens den gjennomsnittlige andelen kvinner/jenter så vidt har en positiv utvikling. Ser vi på voksenlagene er imidlertid trenden at andelen kvinner har økt, mens det gjennomsnittlige antallet menn er så å si identisk med ti år tidligere. Det er altså små endringer over tid på prosentandelen jenter/kvinner og gutter/menn i lederverv i barne- og ungdomslagene, men vi skimter en nedgang i antallet menn i styret fra 1999 til 2009 uten at det fører til en særlig økning i antallet kvinner. Dette er også en indikasjon på at styrene i barne- og ungdomsorganisasjonene blir mindre i denne perioden.

Et viktig punkt angående den interne validiteten⁷ til disse variablene må nevnes. Resultatene kan være forpurret av at det i mange styrever sitter foreldre av medlemmene eller andre voksne. Det betyr at det ikke nødvendigvis er 16 år gamle Fredrikke som sitter i styret til rideklubben, men heller hennes 46 år gamle mor. Wollebæk og Selle (2002:195) anslår at majoriteten av barne- og ungdomslagene som er registrert, er voksenstyrt. Og selv om det ikke er direkte sammenlignbart, så finner LNU (2011) i sin siste rapport at kun 55 prosent av medlemmene som sitter i sentralstyret er under 26 år. Ettersom vi ikke har informasjon som kan si ut lagene hvor styret er ungdomsdominert, er det nokså sannsynlig at tendensene jeg finner ikke gjelder utelukkende for ungdom, men også gjenspeiler foreldres frivillighet på vegne av barna. Disse funnene må derfor brukes med forsiktighet.

3.2. Barne- og ungdomslag som politiske aktører

Hittil har vi sett en liten nedgang i barne- og ungdomsorganisasjonen fra 1999 til 2009. I det følgende ser vi nærmere på hvorvidt frafallet av barne- og ungdomslag har svekket disse organisasjonene som kanaler for politisk innflytelse.

Tabell 3: Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, 2000-2009. Prosent

	Foreningstype	Landkomm 1999	Landkomm 2009	Diff. Sig.	Bergen 99	Bergen 09	Diff. Sig.
Prøvd å påvirke off myndigheter ⁸	Voksenlag	45	41	-4	28	37	9***
	Barne- og ungdomslag	23	24	1	28	26	-2
	Diff. sig	-22***	-17***		0	-11***	
Kommunen	Voksenlag	41	37	-4	21	28	7***
	Barne- og ungdomslag	22	22	0	22	20	-2
	Diff. sig	-19***	-15***		1	-8**	
Fylkeskommunen	Voksenlag	13	13	0	12	13	1
	Barne- og ungdomslag	5	5	0	9	6	-3
	Diff. sig	-8***	-8***		-3	-7***	
Staten	Voksenlag	12	11	-1	15	19	4*
	Barne- og ungdomslag	3	4	1	12	13	1
	Diff. sig	-9***	-7***		-3	-6*	
Blir spurt til råds i saker som angår foreningen	Voksenlag	29	33	4	9	19	10***
	Barne- og ungdomslag	22	24	2	11	17	6*
	Diff. sig	-7**	-9**		2	-2	

* Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01, *** p<.001)

⁷ Intern validitet omhandler hvor godt et mål reflekterer det teoretiske konseptet det skal dekke (Midtbø 2007:25). I dette tilfellet gjelder dette hvor godt målet vårt om hvem som sitter i styret er til å skille foreldrestyrte styrever fra styrever hvor barn og unge selv er representert.

⁸ Samlevariabel for forsøk på å påvirke offentlige myndigheter på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå.

N: Barne- og ungdomslag landkommunene: 404 i 1999, 259 i 2009. Voksenlag landkommunene: 1090 i 1999, 967 i 2009. Barne- og ungdomslag Bergen: 343 i 1999, 350 i 2009. Voksenlag Bergen: 858 i 1999, 842 i 2009.

Vi ser av Tabell 3 at barne- og ungdomslag jevnt over har signifikant mindre kontakt med offentlige myndigheter med det formål å påvirke, enn voksenlag har. Dette er ikke overraskende, ettersom barn og unge oftere er medlem av aktivitetslag enn saksorienterte lag, og slik sett ikke er like opptatt av å påvirke myndighetene. Det faktum at myndighetene er et voksenforum gir også en rimelig forklaring på hvorfor voksne og unge stiller så ulikt her. Vi kan anta at voksenlag går til myndighetene på eget initiativ i en sak der de ønsker å påvirke, mens slike initiativ gjerne vil være mindre vanlig blant barn og unge. Et annet interessant skille viser seg i aktivitetsnivået til foreningene i Bergen og i landkommunene. I 1999 var det et mye mindre skille mellom barne- og ungdomslag og voksenlag i Bergen med tanke på påvirkning, samtidig som voksenlag i landkommunene hadde signifikant mer kontakt med myndighetene enn barne- og ungdomslagene. Fra 1999 til 2009 har imidlertid skillet i Bergen økt ganske markant, og nærmer seg det tydelige gapet vi finner i landkommunene. Landkommunene opplever enten stabilitet eller en svak nedgang i forskjellene mellom unge og voksne når det gjelder påvirkningsforsøk i denne perioden. Foreningen for barn og unge er altså mindre orientert mot offentlige myndigheter enn voksenlagene, og forskjellene mellom voksenlag og barne- og ungdomslag i Bergen har de siste ti årene beveget seg nærmere gapet vi finner i landkommunene.

Ser vi utelukkende på foreningene som representerer barn og unge, ser vi stor grad av stabilitet fra 1999 til 2009. Det geografiske skillet gjør seg ikke gjeldende med tanke på påvirkning på kommune- og fylkesnivå. På statlig nivå ser vi imidlertid at barne- og ungdomslagene fra Bergen er mye hyppigere representert enn sine søsterlag i landkommunene.

Inviterer myndighetene barne- og ungdomsorganisasjoner med på råd i saker som angår dem? Dette spørsmålet ble stilt både i 1999 og 2009, men svarene er ikke direkte sammenlignbare over tid, ettersom det ble gitt anledning til å gradere ja-svarene i 2009 ("svært ofte", "ofte" og "av og til"), noe som ikke var mulig i 1999. Likevel antyder tallene her at kommunene konsulterer frivillige organisasjoner hyppigere i 2009 enn i 1999, både i Bergen og i landkommunene. Når det er sagt ligger fortsatt andelen barne- og ungdomslag som blir rådspurt markant høyere i landkommunene enn i Bergen. Dette stemmer overens med tidligere studier av innbyggernes politisk deltakelse, og støtter oppunder antakelsen om at

foreningslivet er mer oversiktlig i små samfunn, og at barrieren for kontakt er lavere ettersom båndene er tettere (Saglie og Bjøklund 2005). Over tid ser vi imidlertid en konvergerende utvikling mellom land og by på dette området, både blant barne- og ungdomslag og voksenlag.

Funnene som er gjort her taler delvis imot Wollebæk (2006) sin konklusjon i forrige rapport om at ”organisasjonene fungerer som pressgruppe i byen og høringsinstans i distriktene”.

Mens det til en viss grad stemmer at barne- og ungdomsorganisasjonene bærer mer preg av å være høringsinstanser i landkommunene (flere som blir spurt til råds), indikerer det siste tiårets utvikling at barne- og ungdomslag i Bergen ikke lenger fungerer som pressgrupper i større grad enn lagene i landkommunene. Unntaket her er kontakt med statlige myndigheter, hvor Bergensforeningene scorer markant høyere enn barne- og ungdomslag i landkommunene.

Tabell 4: Kontakt med offentlige myndigheter, 1998-2009, etter type forening

	Rådspøringer, %			Påvirkningsforsøk, %			Kontakt totalt, % ⁹		
	1999	2009	Diff. sig	1999	2009	Diff. sig	1999	2009	Diff. sig
Politikk	23	31	8	81	92	11	81	92	11
Kristne/Avhold	8	5	-3	7	7	0	13	11	-2
Ungdomslag	33	23	-10	14	18	4	41	33	-8
Speider/4H	8	5	-3	11	13	2	19	15	-4
Musikk, teater & kunst	12	15	3	17	15	-2	26	23	-3
Idrett/sport	25	34	9	41	46	5	50	53	3
Kultur/fritid	17	26	9	34	25	-9	43	35	-8
Sosiale/humanitære lag	29	10	-19	36	33	-3	50	38	-12
Andre barn og ungdom	21	19	-2	45	25	-20	55	31	-24
Gj.snitt BUlag	17	20	3	25	25	0	34	33	-1
Gj.snitt voksenlag	20	26	6***	37	39	2	44	46	2

* Statistisk signifikant forskjell (***) p<.001)

Note: N: Barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009.

Ser vi nærmere på hvordan kontakt med myndighetene fordeler seg etter type lag, finner vi et mer inngående bilde av endringene som foregår innenfor barne- og ungdomslagene. Det tilgjengelige tallmaterialet er imidlertid ganske begrenset når det blir delt inn etter typer (få observasjoner innenfor noen av kategoriene). Et lite antall observasjoner er også grunnen til at kun endringen i rådspørring av voksenlag totalt oppnår statistisk signifikans¹⁰. Av denne grunn må funnene tolkes med forsiktighet. Når det er sagt, viser Tabell 4 at bak historien om stabilitet skjuler det seg store forskjeller i utviklingen av kontakt med myndighetene de siste ti

⁹ Kontakt totalt % er satt sammen av de to første kategoriene.

¹⁰ Dette gjør sjansen for at gjennomsnittet er tilfeldig så stor at selv om differansen er stor så blir den ikke signifikant.

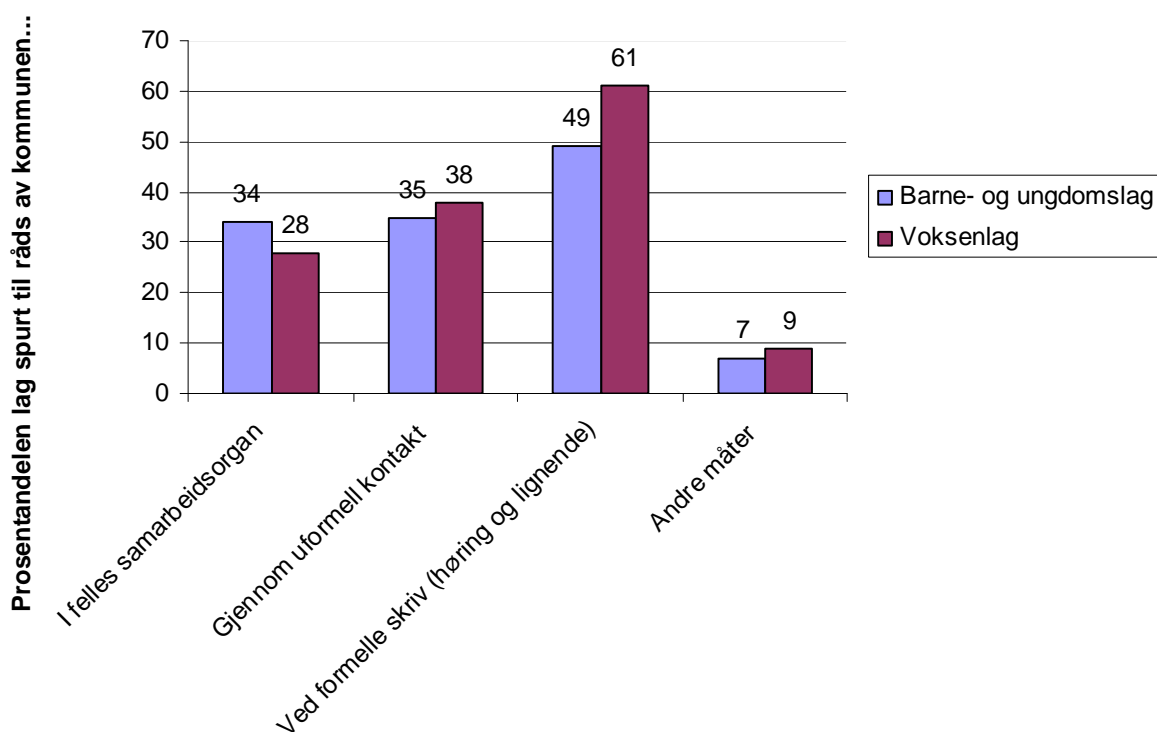
år på tvers av type barne- og ungdomslag. Tabellen viser at kontakten med offentlige myndigheter er synkende på tvers av typene barne- og ungdomslag, med unntak av *politiske lag* som har økt sin totale kontakt med myndighetene med 11 prosentpoeng det siste tiåret, og *idrett og sport* som også har en positiv utvikling både med tanke på påvirkning og rådspørring. Videre opplever både *sosiale og humanitære lag* og *andre barne- og ungdomslag* en betydelig nedgang i kontakt med myndighetene fra 1999 til 2009. For førstnevnte blir 20 prosent færre lag spurt til råds av kommunen, mens det for sistnevnte er nedgangen i påvirkningsforsøk som forklarer den negative kontakten totalt. Ser vi på *ungdomslagene* har andelen som oppgir å bli rådspurt i aktuelle saker sunket betraktelig, samtidig som de i større grad enn før fortsetter å prøve å påvirke. *Kultur- og fritidslagene* har motsatt utvikling; de prøver i mindre grad å påvirke myndighetene nå enn i 1999, mens de opplever en økning i rådspørring fra myndighetenes side. For *kristne/avholdslag, speider/4H og musikk/teater/kunst idrett/sport* er endringene små både på pluss- og minussiden, og bildet som tegnes av disse er et av stabilitet. Vi ser altså at politiske lag og idretts- og sportsforeninger i større grad har kontakt med myndighetene, mens sosiale og humanitære lag, andre barne- og ungdomslag og til dels ungdomslagene nå er i mindre kontakt med myndighetene enn før.

Spørsmålene om forsøk på påvirkning på ulike myndighetsnivå, viser at barne- og ungdomslagene opplever stor grad av stabilitet. Når det gjelder by-land-s skillet finner vi at lagene i Bergen er mer opptatt av å kontakte statlige myndigheter enn det barne- og ungdomslagene i landkommunene er. En plausibel forklaring her er at lagene som holder til i Bergen er flinkere til å benytte disse kanalene fordi de har bedre oversikt over hvordan veiene til makten går, og de har gjerne også et større kontaktnettverk ettersom fylkesorganisasjonene ofte ligger i Bergen.

Når det gjelder ”spurt til råds”-variabelen er det ingen tvil om at kommunen i større grad tar initiativ til høringer i dag enn for ti år siden. Et interessant spørsmål her er om økt kontakt er en konsekvens av den økte frivillighetssatsningen. Som nevnt tidligere er det i dag ungdomsråd i tre fjerdedeler av alle norske kommuner, og det er flust av andre deltakelses- og innflytelsesordninger for ungdom, som ungdomsparlamentet, ungdommens kommunestyre, ungdomstinget, ungdommens demokratiforum og ungdommens fylkesting. Tabell 4 synliggjør imidlertid at ikke alle typer lag deltar på denne arenaen. For å belyse utviklingen nærmere har vi spurt foreningene om hvordan kommunen spør dem til råds. Utviklingen

presentert i Figur 3 viser at de barne- og ungdomslagene som blir spurt til råds, oftere deltar gjennom felles samarbeidsorgan enn voksne. Ellers ligger voksne hakket foran når det gjelder å bli rådspurt gjennom uformell kontakt og ved formelle skriv. Det er allikevel svært interessant at hele 35 prosent av barne- og ungdomsforeninger som blir rådspurt, oppgir at det skjer gjennom uformell kontakt. Dette indikerer en forholdsvis tett kontakt mellom barne- og ungdomsforeninger og myndighetene og utfordrer våre forventninger om at barn og unge har mindre kontakt med politikere fordi de mangler ressurser og det nødvendige nettverket som forenkler uformell kontakt.

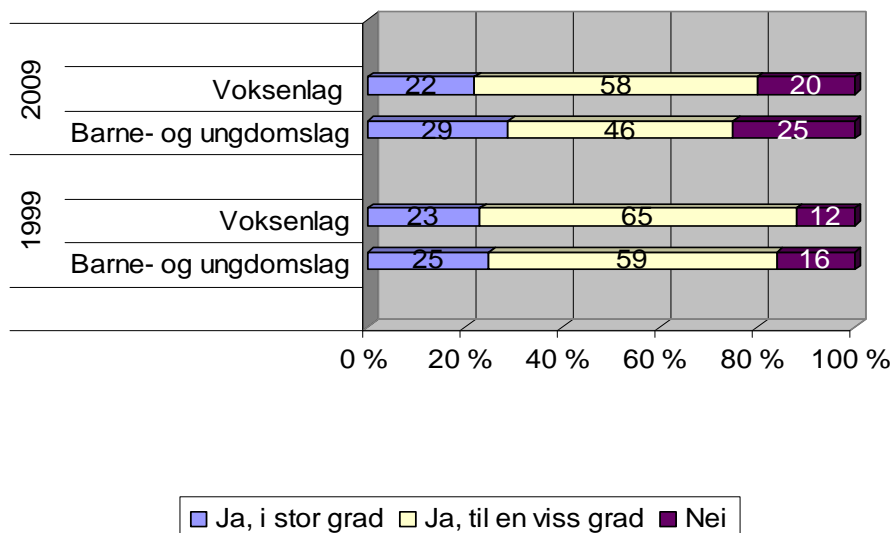
Figur 3: Måter foreninger blir spurt til råds på av lokale myndigheter. 2009.

Å være i kontakt med myndighetene er imidlertid ikke synonymt med faktisk innflytelse. For å få et innblikk i hvorvidt barne- og ungdomsorganisasjoner føler at de har reell påvirkningsmakt, blir de i undersøkelsen spurt i hvilken grad de føler at synspunktene deres blir tatt hensyn til av myndighetene de har henvendt seg til. I 1999-runden ser vi at fire prosent flere barne- og ungdomslag føler at de ikke blir tatt hensyn til sammenlignet med voksenlagene. I 2009 er avviket på fem. På motsatt side av skalaen er det syv prosent flere av barne- og ungdomslagene enn voksenforeningene i 2009 som føler seg hørt ”i stor grad”. Over tid ser vi imidlertid at andelen som oppgir at de ikke føler seg hørt øker med opp mot 10

prosent. Blant barne- og ungdomslagene plasserer flere av lagene seg på ytterpunktene enn før. Mange føler at de blir hørt i stor grad, men mange føler også at de ikke blir tatt hensyn til. Dette kan indikere en tydeligere todeling av barne- og ungdomslagene med tanke på innflytelse, hvor en fraksjon har tette kontakter inn i det politiske systemet og opplever å få gjennomslag, mens andre faller utenfor eller ikke forsøker å involvere seg i de politiske prosessene. Denne tendensen er også delvis til stede blant voksenlagene. Tendensene vi finner for barne- og ungdomslagene gjelder i tillegg på tvers av type kommune. Den eneste forskjellen å spore var at barn- og ungdomslag i byen følte seg mindre hørt enn tilsvarende lag i distriktet. Fordi forskjellene var så minimale og antallet observasjoner innenfor hver kategori få, er ikke tabellen inkludert.

Figur 4: Tatt hensyn til synspunktene til laget? I prosent.

Note: Kjikvadrat 1999: 1,93. Signifikans: 0,381. Kjikvadrat 2009: 8,25. signifikans: 0,016.
 N 1999: Barne- og ungdomslag: 146, voksenlag: 597. N 2009: Barne- og ungdomslag: 153, voksenlag: 703.

Hvordan forklarer man en slik utvikling? Med en stor satsning på den kommunale frivillighetspolitikken, spesielt rettet mot barn og unge, burde man gjerne forvente at barn og unge føler seg mer hørt, ikke mindre? Ettersom spørsmål i undersøkelsen handler om persepsjon, kan man imidlertid tenke seg at andre faktorer enn faktisk innflytelse spiller inn. En mulig forklaring, basert på Christensen et. als (2011:77) analyser, er at det eksisterer en tett link mellom å bli spurt til råds og å føle seg hørt. De konkluderer med at økte forventninger om innflytelse, fordi myndighetene oftere spør lagene til råds enn før, fører til

at flere lag mener de ikke blir hørt. Sagt litt annerledes; opplevelsen av å vinne frem i en sak eller ikke former hva man svarer på dette spørsmålet uavhengig av om myndighetene faktisk tok hensyn til foreningens meninger. Dette kan stemme overens med resultatene vi finner for barne- og ungdomslag i Bergen. Her øker som nevnt antallet rådspøringer (Tabell 3) i tiårsperioden, men allikevel synker andelen lag herfra som føler seg hørt. Det forklarer imidlertid ikke utviklingen i landkommunene. Ettersom spørsmålet avhenger av foreningsrepresentantens opplevelse med myndighetene på det tidspunktet han/hun svarer på undersøkelsen, er det gjerne mer korrekt å anse trendene som opplevd innflytelse heller enn faktisk innflytelse.

Det er vanskelig å konkludere i spørsmålet om endringer i innflytelse for barne- og ungdomslag, men trendene så langt viser stabilitet i barne- og ungdomsorganisasjoners *forsøk på påvirkning* og i å bli *spurt til råds* blant landkommuner, mens lagene i Bergen ser en svak negativ utvikling i samme tidsperiode. Det er ingen tilsvarende by-land dimensjon å spore når man ser på opplevd innflytelse, men her ser man en gryende todeling av lagene inn i dem som opplever å bli hørt og dem som ikke gjør det.

Tabell 5: Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 1999-2009. I prosent.¹¹

	BU-lag 1999	BU-lag 2009	Diff. Sig.	Voksenlag 1999	Voksenlag 2009	Diff. Sig.
FORMELLE KANALER						
Arrangert møte	33	50	17**	44	51	7**
Reist saken i fylkes- /riksorganisasjon	14	26	12	24	25	1
Samlet inn underskrifter	8	11	3*	14	11	-3
Samarbeidet med andre lag	33	41	8	37	36	-1
Sendt skriv til kommunen	42	62	20***	51	61	10***
Sendt skriv til fylkeskommunen	9	20	11**	20	23	3
Sendt skriv til staten	15	18	3	21	24	3
UFORMELLE KANALER						
Reist saken i pressen	28	38	10	37	38	1
Tatt personlig kontakt med ordfører	17	24	7	29	33	4
Personlig kontakt med folkevalgte i kommunen	31	41	10*	40	49	9***
Personlig kontakt med kommuneadministrasjonen	32	56	24***	44	55	11***
Personlig kontakt med folkevalgte i fylkestinget	7	9	2	14	14	0
Personlig kontakt med fylkesadministrasjonen	9	17	8*	12	17	5**
Personlig kontakt med Stortingsrepresentanter	12	12	0	20	19	-1
Personlig kontakt med statsadministrasjonen	6	9	3	13	15	2
Engasjert seg på andre måter	22	18	-4	10	22	12***

* Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01, *** p<.001)

Note: N: Barne- og ungdomslag 1999: 202, 2009: 153. Voksenforeninger: 1999: 759, 2009: 705.

Personlig kontakt med fylkes- og statsadministrasjon og politikere var ikke inkludert i forrige rapport fordi spørsmålet om kontakt med disse instansene ble inkludert først i 1999-runden.

Forrige rapport (Wollebæk 2006) meldte at måten foreningene kontakter myndighetene på, har endret seg fra bruk av formelle kanaler som skriv, samarbeid og bruk av fylkes- og riksorganisasjon til uformelle kanaler tuftet på nettverk og personlig kontakt. Utviklingen de siste ti årene viser at dette mønsteret ikke er like tydelig lenger. I stedet observerer vi en parallell økning i bruken av formelle og uformelle kanaler blant barne- og ungdomsforeningene. Blant formelle kanaler ser vi at andelen barne- og ungdomslag som har *sendt skriv til kommunen, arrangert møte, reist saken i fylkes-/riksorganisasjon og sendt skriv til fylkeskommunen* har økt betraktelig i perioden, mens andre strategier også opplever fremvekst, men av mer moderat art. Videre er det interessant å se at bruken av uformelle kanaler for påvirkning fortsetter å øke. Her skiller *personlig kontakt med*

¹¹ Denne tabellen skulle i utgangspunktet skille mellom by og landkommuner, men på grunn av for få observasjoner av barne- og ungdomsforeninger i 1999 ble verdiene for ekstreme til at det var fruktbart å bruke en slik inndeling her. Jeg har derfor delt på vanlig vis mellom voksenlag og barne- og ungdomslag.

kommuneadministrasjonen seg ut, med en økning på hele 24 prosent i tiårsperioden. Videre øker også bruken av strategier som *personlig kontakt med folkevalgte i kommunen, kontakt med pressen, personlig kontakt med fylkesadministrasjon og personlig kontakt med ordfører*, mens resten av de uformelle strategiene ligger stabilt. Dette tegner et bilde av at barne- og ungdomslag i større grad enn for ti år siden benytter disse kanalene for påvirkning, at de oftere henvender seg direkte til byråkratiet, og at de benytter et bredere spekter av strategier gjennom formelle og uformelle kanaler for påvirkning. Videre antyder tabellen at det fylkeskommunale nivået er et politisk beslutningsnivå som barne- og ungdomslag prøver å påvirke. Det er overraskende, ettersom det i Tabell 3 fremgår at kun fem prosent av foreningene for barn og unge kontaktet fylkeskommunen med det mål for øyet å påvirke i en sak som angikk dem. Det er plausibelt at fordeling av statlige driftsmidler gjennom fylket er bakgrunnen for økningen i fylkeskommunal kontakt. Lorentzen (2010) finner nemlig, i sin kartlegging av statlige tilskuddordninger, at departementene ofte trekker inn enten det fylkeskommunale nivået eller underliggende etater for å fordele midlene til organisasjonene. På tross av økt oppmerksomhet mot fylket, er imidlertid kommunen fortsatt det nivået som blir hyppigst kontaktet av barne- og ungdomslag, uavhengig av om måten man gjør det på er formell eller uformell. Et raskt blick på voksenlagene viser de samme trendene. Ikke overraskende er altså kommunale myndigheter fortsatt det klart viktigste styringsnivået for de lokale foreningene.

Det er et interessant funn at barne- og ungdomslag og voksenlag ligger såpass likt med tanke på bruken av ekstern kontakt for å påvirke myndighetene. Normalt sett skulle man tro at voksenlagene ville ligge markant høyere, slik vi så i Tabell 3. Dette fordi barn og unge mangler de voksnes kontakter og nettverk, og tradisjonelt har vært mindre opptatt av kontakt via konvensjonelle kanaler. Hva kan forklare dette? Har lagene endret hvilke midler de benytter for å nå målet? Tradisjonelt har barn og unge, spesielt innenfor politiske og samfunnsrettede lag, vært kjent for å ta i bruk noen metoder mer enn andre, for eksempel protestaksjoner, underskriftskampanjer og stor møteaktivitet. Dette reflekteres i Tabell 3, hvor vi ser at 22 prosent av barne- og ungdomslagene oppgir å benytte *andre måter* å engasjere seg på i 1999. Ti år seinere ser vi imidlertid at det har vært en tilbakegang på fire prosent. Nedgangen i alternative påvirkningsmetoder, og den fortsatte økningen i bruk av uformelle strategier, kan tolkes som at utviklingen de siste tjue årene til dels har sett en dreining fra mer radikale metoder som demonstrasjon og protest til lobbyvirksomhet, som krever nettverk og

ressurser. Når det er sagt kan kategorien *andre måter å engasjere seg på* inneholde mye annet enn aksjonsvirksomhet, så funnene er ikke veldig solide.

Et annet aspekt her er at orienteringsendringen mot uformelle kanaler, og det faktum at det ikke er forskjell i strategier for å påvirke mellom voksenlag og barne- og ungdomslag, kan indikere at foreldre sitter på toppen i organisasjonene i større grad i dag enn for 30 år siden, og at de bruker sitt nettverk for å påvirke myndighetene¹². Dette kan også være med på å forklare nedgangen i andre måter å engasjere seg på som vi så i Tabell 3. Man kan også tenke seg at barn og unge er bedre skolert i organisasjonsarbeid i dag, som en konsekvens av profesjonaliseringen av feltet, og at de derfor går mer målrettet fram når de ønsker å påvirke en sak. Spissformulert kan man enten anta at barn og unge har lært seg de voksnes spill, eller at voksne i større grad har tatt over barn og unges arena og endret praksis for påvirkning.

For å belyse hvilke saker som gjør at barne- og ungdomslag engasjerer seg, blir lagene spurt om de har engasjert seg i konkrete saker som har vært oppe til drøfting på ulike myndighetsnivå, og ber dem spesifisere hvilke saker det gjelder. Dette gir oss en god mulighet til å se hvordan foreninger bruker de ulike myndighetsnivåene for innflytelse. Spørsmålet er kun analysert for 2009-runden, så vi kan ikke sammenligne utviklingen over tid her. Funnene rapportert under er basert på en kvalitativ gjennomgang av de åpne svarene.

Blant barne- og ungdomsorganisasjonene som har svart på dette spørsmålet, opplyser absolutt flest å ha vært i kontakt med kommunale myndigheter. På kommunalt nivå kan brorparten av svarene puttes inn i tre temabolker. For det første kontakter mange foreninger lokale myndigheter angående egne vilkår. Med dette menes for eksempel økonomisk støtte til drift, støtte til bygging og vedlikehold av foreningshus, idrettshus, idrettsbaner og treningsområder generelt, tildeling av bane- og treningstider, og lånegarantier. For det andre ser vi at ulike kommunale planer, som arealplan, idrettsplan og kulturplan ofte er grunnen til en forenings engasjement rettet mot myndighetene. For det tredje er nærmiljøprosjekter et tema som får barne- og ungdomsforeningene til å engasjere seg politisk. Opprustning og sikring av lokale veier, vedlikehold av turområder, opprettholdelsen av lokale tilholdssteder og stedbundne

¹² LNU's årlige rapporter finner en slik utvikling i sentralstyrene til barne- og ungdomslag fra 2000 til 2011. I 2000 viser en undersøkelse blant medlemsorganisasjonene at 75 prosent av sentralstyrevervene innehas av ungdom under 26 år, mens en tredel av vervene er besatt av unge under 18 år (siteret i Fauske et. al (2009)). I 2011, finner LNU at kun i en knapp majoritet, 55 prosent, av sentralstyrevervene sitter ungdom under 26 år (Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner 2011).

kulturdager er eksempler som blir gitt her. Vi ser altså at kontakten lokalt dreier seg om det nære i form av finansiering til egen drift, og opprettholdelse av et levende nærmiljø.

På fylkeskommunalt nivå er det forholdsvis få barne- og ungdomslag som har spesifisert hvilke typer saker som gjør at de er i kontakt med denne instansen. At det er få som har svart her er også forventet, ettersom fylkeskommunen har relativt få myndighetsområder, og Tabell 3 har vist at det er få barne- og ungdomslag som prøver å påvirke fylketsnivået. En del lag oppgir å være i kontakt med fylket på grunn av utbygging av ulike slag. Det være seg idrettsanlegg, fotballstadion, svømmebasseng, idrettsbaner og andre anlegg for lagsaktiviteter. Videre opplyser noen lag at det er samferdselsrelaterte saker som riksvei gjennom nærområde, veimerking, bybanen og Nordhordlandsbroen som er grunnlaget for engasjementet. Søknader om tippemidler og annen økonomisk støtte blir også nevnt av noen, i likhet med saker tilknyttet skole og utdanning, for eksempel ønsket om et toppidrettsgymnas. Til sist er det noen som oppgir politiske saker som luftkvaliteten i Bergen, miljøsaken og ulike områdetiltak som bakgrunn for kontakten med fylkeskommunale myndigheter.

Det er få barne- og ungdomsorganisasjoner som har kontaktet statlige myndigheter også. En nærmere kikk på foreningsnavnene til lagene som har engasjert seg her, viser at det i stor grad er politiske og sosiale/humanitære lag som er representert, i tillegg til en del idrettslag. Også her er egne vilkår gjennom økonomisk støtte et av punktene som går igjen, enten det er momskompensasjon eller momsfratak, eller det gjelder fordeling av grasrotmidler og automatinntekter. Den største bolken av saker som ligger under kontakten med nasjonale myndigheter er imidlertid politiske. Her er det mange eksempler, som: monstermaster i Hardanger, tjenestedirektivet, oljeboring i Lofoten og Vesterålen, strandsoneloven, datalagringsdirektivet, miljøvern, lyntog Bergen - Oslo, forvaltning av oljefond og ulike integreringsspørsmål.

Hovedfunnene her stemmer overens med Wollebæks (2006) analyse av 1999-dataene. Fokuset på egne vilkår kan tolkes som et uttrykk for at barne- og ungdomslagene i første omgang er organisert for å fremme egne interesser, såkalt *egenorganisering*, og ikke for å løse samfunnsoppgaver (Selle og Øymyr 1995). Motivasjonen om stadig å sikre bedre vilkår for sin organisasjon er også interessant i lys av at hele 80 prosent av barne- og ungdomsorganisasjonene vurderer egen økonomisk situasjon som god eller tilfredsstillende i 2009 (se Figur 12 i appendiks). I tråd med dette kan vi se en tendens til at det politiske

engasjementet kanalisert mot myndighetene i dag er drevet av ønske om mer til egen gruppe og at saker med et kollektivt siktemål er mindre i fokus.

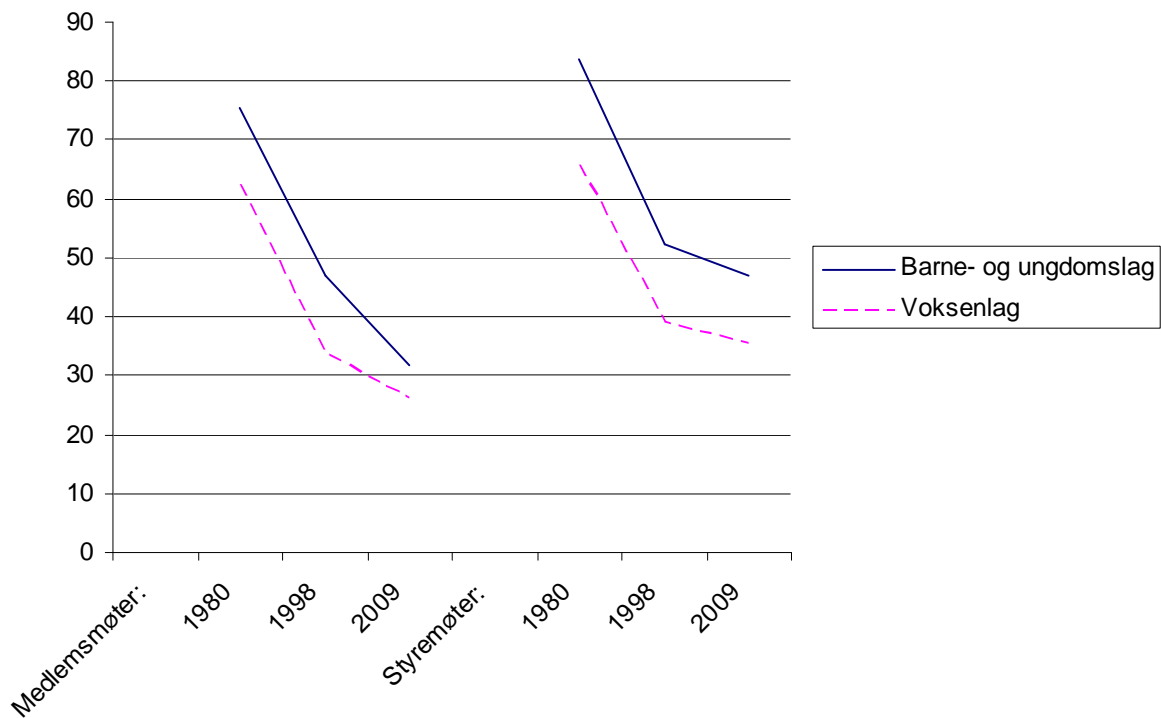
3.3. Barne- og ungdomslags aktivitetsnivå

Kontakt med offentlige myndigheter er en indikator på hvor aktive og utadrettede organisasjonene er i sitt virke som demokratiske aktører. Den interne oppbyggingen av organisasjonen er imidlertid vel så viktig for en levende og velfungerende organisasjon. Kan vi spore endringer i det tradisjonelle aktivitetsnivået internt? Er medlemmene like involverte som før? Og har teknologiske nyvinninger som internett og sosiale medier påvirket hvordan barn og unge organiserer medlemsmøter og styremøter?

Tradisjonelt har møtevirksomhet vært regnet som ryggraden i det interne organisasjonsdemokratiet. Gjennom medlemsmøter, styremøter og årsmøter sikres medlemmenes medbestemmelsesrett, i tillegg til at man over tid bygger en tilhørighetsfølelse til foreningen. Teoretisk regnes møteaktivitet som viktig fordi det bidrar til borgeres demokratiske sosialisering, ved at man møtes ansikt til ansikt, diskuterer og kommer til enighet eller kompromisser, eventuelt avfinner seg med å bli stemt ned. Slik blir møtevirksomhet i organisasjonene til ”skoler i demokrati” for barn og unge (Wollebæk et al. 2002:126-128). Dette er gjerne spesielt viktig for gruppen av unge medlemmer i foreninger der voksne ofte sitter i styre og ledelse. Deltakelse i møteaktiviteter blir også sett på som viktig i et bredere demokratiperspektiv, nettopp fordi man antar at demokratisk læring avler deltakende og aktive borgere. I det følgende ser vi nærmere på medlemsmøte- og styremøteaktivitet.

Figur 5 viser endring i andelen lag som oppgir å holde medlemsmøter og styremøter minst en gang i måneden over tid. Her er også 1980-runden inkludert, for å gi et lengre tidsperspektiv.

Figur 5: Andel foreninger som har medlemsmøter og styremøter en gang i måneden eller hyppigere

Figur 5 viser at det har skjedd store endringer med tanke på intern deltakelse i form av både medlemsmøter og styremøter de siste tretti årene. Andelen lag som hadde medlemsmøter minst en gang i måneden har blitt mer enn halvert fra 1980 til 2009, både for barne- og ungdomslag og voksenlag. Endringen er likevel mest dramatisk for den førstnevnte gruppen, som både i 1980 og 1999 er markant mer aktive internt enn voksenlagene er. I 2009 ser vi imidlertid tegn til konvergens, der nedgangen i møteaktivitet blant barne- og ungdomslagene har vært større enn blant den voksne motparten. Derfor ligger de nå bare fem prosentpoeng foran voksenlagene med tanke på hyppighet av medlemsmøter. Ser vi på hyppigheten av styremøter, finner vi de samme trendene, om enn ikke like dramatiske. I 1980 opplyste 84 prosent av barne- og ungdomsforeningene at de holdt styremøte minst en gang i måneden. Tretti år seinere har hyppigheten sunket betraktelig, og i underkant av 50 prosent av lagene holder månedlige styremøter. Samtidig ser vi at den mest dramatiske nedgangen fant sted mellom 1980 og 1998. Voksenlagene har samme negative utvikling, men har gjennomgående en lavere andel av foreninger med styremøter en gang i måneden.

Det har altså vært en betydelig dreining i organisasjonene vekk fra mye møtevirksomhet som indikerer stor grad av medbestemmelse for medlemmene, og utviklingen er mest negativ for barne- og ungdomsorganisasjonene. Samtidig har det vært en dreining i forholdet mellom medlemsmøter og styremøter. Blant barne- og ungdomslag har styremøter alltid vært

hyppigere gjennomført enn medlemsmøter, men de siste ti årene har nedgangen i medlemsmøter fortsatt, mens den flater ut for styremøter.

En mulig forklaring på denne utviklingen er knyttet til sviktende deltakelse eller manglende engasjement fra medlemmenes side som igjen har ledet ledelsen i foreningen til pragmatiske løsninger med tanke på møtevirksomhet. Spørsmål fra undersøkelsen om fremmøte på medlemsmøter (ikke inkludert her) viser at 46 prosent av barne- og ungdomsorganisasjonene har mer enn halvparten av medlemmene på møtene sine, mens den samme frekvensen for voksenlag er 34 prosent. I 1999 stilte majoriteten av medlemmene på møte hos fem prosentpoeng flere av lagene, både for barn og unge og for voksne. Frammøtet på medlemsmøtene har altså vært svakt synkende de siste ti årene. I tillegg har det vært en tydelig økning i andelen lag som ikke arrangerer medlemsmøter overhodet. For voksenlagene stiger andelen lag uten medlemsmøter med ti prosentpoeng i analyseperioden, mens den for barne- og ungdomslag øker fra tolv prosent til 17 prosent. Slike negative trender blir koblet til manglende interesse av Wollebæk et. al (2010:92), som finner at folks vilje til å delta i vanlig møtevirksomhet minker fra 1997 til 2009. Forskjellige data indikerer altså at nedgangen i møtevirksomhet har sammenheng med medlemmenes tilbøyelighet til å stille på slik aktivitet.

En annen mulig forklaring på nedgangen er at medlemsmøtene er tatt ut av sitt tradisjonelle skall, og nå utøves via andre kanaler, for eksempel gjennom hjemmesider og sosiale medier. I så tilfelle betyr ikke nedgangen i medlemsmøteaktivitet utelukkende en svekkelse av foreningenes demokratiske fundament, men heller at demokratiet utøves gjennom andre fora. Tabell 6 indikerer at en slik sammenheng kan eksistere.

Tabell 6: Krysstabell. Medlemsaktivitet etter type lag og bruk av sosiale nettverktøy. I prosent etter internett/sosiale medier-dikotomien. 2009.

	Barne- og ungdomslag		Voksenlag	
	Bruker internett/ sosiale medier	Bruker ikke internett/ sosiale medier	Bruker internett/ sosiale medier	Bruker ikke internett/ sosiale medier
Medlemsmøter minst 1 gang/mnd	24	41	21	22
Styremøter minst 1 gang/mnd	60	22	47	27
N	368	162	762	602

Av de 368 barne- og ungdomslagene som opplyser å bruke egne nettsider eller sosiale nettsamfunn i foreningsarbeidet i 2009, oppgir kun 24 prosent at de arrangerer medlemsmøter

minst en gang i måneden, mens hele 60 prosent av de samme lagene holder månedlige styremøter. Vi finner altså at bruk av internett og sosiale medier ser ut til å henge sammen med mindre bruk av medlemsmøter og større bruk av styremøter, særlig blant barne- og ungdomsorganisasjoner. En kontroll av hvorvidt antall organisasjonsmedlemmer¹³ og stiftelsesår påvirker denne sammenhengen finner at både små og store, og gamle og unge barne- og ungdomslag benytter seg av nye medier. Om et lag er lite eller stort gjør imidlertid tydelig utslag i medlemsmøtehyppighet, hvor 82 prosent av alle barne- og ungdomslag som holder månedlige møter regnes som små lag. Selv om små lag er mer tilbøyelige til å holde medlemsmøter hver måned, indikerer Tabell 6 at nettkommunikasjon virker delvis å erstatte ansikt-til-ansikt-møter blant medlemmer, men at behovet for koordinering og styring gjennom styremøter fortsatt er stort. Trenden er også tydelig blant voksenlagene som benytter internett og sosiale medier.

For å sjekke hvorvidt økt internettbruk faktisk reduserer tradisjonell møtevirksomhet, ser vi nærmere på hvilke bruksområder foreningene identifiserer at de benytter internett og e-post. Her finner vi at lagene først og fremst benytter slike verktøy for å nå ut med informasjon. Under halvparten av lagene oppgir at internett og e-post har vært *svært nyttig* eller *nokså nyttig* for diskusjon mellom medlemmer og/eller frivillige. Dette indikerer at internettbruken i mange tilfeller er motivert av enveiskommunikasjon, og at formålet ikke først og fremst er å etablere et alternativt forum for medlemmene. Et spørsmål om hvor mange av medlemmene som har sendt e-post til foreningen det siste året viser at 36 prosent av barne- og ungdomslagene, og 25 prosent av voksenforeningene, opplyser at over halvparten av medlemmene har gjort dette. Vi finner altså at foreningskommunikasjonen på nett i stor grad er rettet mot enklere spredning av informasjon, mens toveiskontakt med medlemmer er et mindre framtrædende bruksområde. Dette er et tegn på at hypotesen om at møteaktiviteten har blitt effektivisert på nett, ikke holder helt i mål. Den skisserte sammenhengen anslår derfor at på tross av at teknologiske nyvinninger har skapt nye potensielle fora for medlemsinkludering, så har ikke disse fora i særlig grad tatt over de forsvunne medlemsmøtenes funksjon.

¹³ En dikotom variabel som kodet alle lag under 70 percentil som små lag, og alle over som store lag. Valget av percentil ble gjort etter å ha sett på hver tiende percentil for å finne ut hvor størrelsen på lagene skyter fart. I antall medlemmer betyr dette at alle som hadde mindre enn 60 medlemmer blir betegnet som små organisasjoner, mens alle med 60 medlemmer og mer blir beregnet som store organisasjoner.

En tredje forklaring på nedgangen i medlemsmøter er at demokratiet i organisasjonene i større grad har blitt presset inn i styremøtene som en konsekvens av mer topptunge organisasjoner som fokuserer på effektivitet. For å sjekke hvorvidt det kan være hold i et slikt resonnement har vi undersøkt et spørsmål i undersøkelsen om hvorvidt demokratiske prosedyrer bør følges uansett, eller om slike prosedyrer bør vike dersom de gjør foreningsarbeidet mindre effektivt (se Tabell 9 i appendiks). Den viser at barne- og ungdomslag har blitt *mer* opptatt av å følge demokratiske prosedyrer fra 1999 til 2009. Dermed taler tallene imot at nedgangen i medlemsmøter er et resultat av at styremedlemmer er mer opptatt av effektivitet enn demokratiske prosesser i en ellers travel hverdag¹⁴.

En fjerde og siste mulig forklaring på nedgangen i møteaktivitet presentert av Christensen et al (2011), innebærer at organisasjonene i større grad slår sammen medlems-, styre- og åpne møter for å tilpasse seg det synkende aktivitetsnivået blant frivillige, og at dette gir seg utslag i færre rapporterte medlemsmøter. Ettersom andelen lag som har både styremøter og medlemsmøter synker betydelig, er det imidlertid vanskelig å bekrefte eller avkrefte en slik endring.

Vi finner altså en betydelig nedgang i medlemsmøter over tid, og en utvikling hvor styremøter er blitt viktigere enn medlemsmøter for en del lag. Diskusjonen over skisserer at mindre motiverte medlemmer er en del av forklaringen som har støtte i dataene, samtidig som utviklingen av teknologiske nyvinninger som tillater nye deltakelsesfora og pragmatiske kombinasjoner av ulike møteinstanser også kan spille inn på utviklingen. Nedgangen her er en av de tydeligste i datamaterialet de siste ti år, og et spørsmål som ikke kan besvares her er hvordan det demokratiske idealet om medlemsinnflytelse blir ivaretatt når slike institusjoner svekkes. Ikke minst åpner det opp spørsmål om hva det gjør med den ”demokratiske læringen” at medlemmer ikke møtes til diskusjon og samvær i slike fora med jevne mellomrom.

¹⁴ Når det er sagt kan det være noe med spørsmålet i seg selv som også spiller inn på svaret. Det kan synes pussig at den observerte nedgangen i møtevirksomhet dokumentert her, i tillegg til Wollebæk og Sivesind (2010) sine funn om en løsere tilknytning mellom frivillige og medlemmer, ikke fører med seg endringer i holdninger til dette spørsmålet. I møte med lignende funn påpeker Wollebæk og Aars (2011: 38) følgende: ”det kan fortolkes enten som et utilfredsstilt ønske om mer demokrati i organisasjonen, en annen oppfatning av hva demokrati er enn den tradisjonelle organisasjonsmodellen, eller at spørsmålene simpelthen er for lite forpliktende og lette å si seg enig i uten at de betyr all verdens for respondentene”.

Den siste typen møte vi behandler her, er årsmøter. Gjennomsnittsverdiene i Tabell 7 viser at de aller fleste organisasjoner, uansett hvor få medlemsmøter og styremøter de har, pleier å avholde årsmøter. Voksenlagene ligger markant høyere enn barne- og ungdomslagene, som forventet, ettersom voksenlagene tenderer å være mer formaliserte. I den siste tiårsperioden ser vi imidlertid at andelen barne- og ungdomsforeninger som holder årsmøter ligger stabilt, mens voksenlagene ser en større nedgang og nærmer seg barn og unges nivå. Nedgangen vi har sett for medlemsmøter og styremøter, blir altså ikke etterfulgt av en reduksjon i årsmøter.

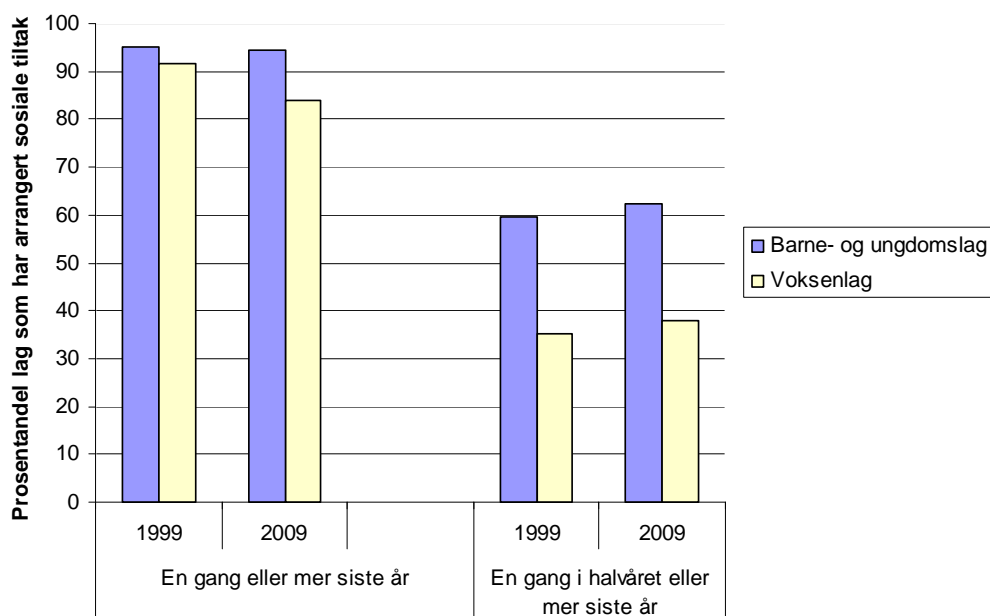
Tabell 7: Andel foreninger som har årsmøter

	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	N
1998	73,9	87,8	2381
2009	72,4	80,5	2412

Note: Andelen barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009

Fra møteaktivitet går vi over til å se kort på den uformelle organiseringen i form av sosiale arrangementer og aktiviteter for medlemmene. Når medlemsmøtene er en mindre sentral arena for sammenkomst, blir behovet for å bringe sammen medlemmene gjennom andre sosiale tilstelninger da større?

Figur 6: Hyppigheten av sosiale arrangement

Note: N: Barne- og ungdomslag: 747 i 1999, 609 i 2009. Voksenlag: 1948 i 1999, 1809 i 2009.

Figur 6 viser at det sosiale aspektet er viktigere blant barn og unge enn blant voksne, og at andelen barne- og ungdomslag som har arrangert sosiale tiltak for medlemmer minst en gang det siste året ligger stabilt i analyseperioden, mens andelen voksenlag er på retrett. Skiller vi ut foreningene som har samlinger minst en gang i halvåret, ser vi at andelen lag synker, men at fallet er størst for voksenlagene. Her er det også interessant å observere at det er en svak økning i andelen lag som har sosiale samlinger så ofte, og denne trenden går på tvers av generasjoner. Historien her stemmer delvis overens med den foreningene forteller gjennom åpne spørsmål i undersøkelsen. Mange barne- og ungdomslag påpeker nemlig at sosiale samlinger er blitt viktigere for å holde på medlemmene, som flere beskriver som flyktige ”forenings-shoppere”. Vi ser altså stabilitet i hyppigheten av sosiale arrangementer, men med en liten indikasjon på at sosiale sammenkomster har blitt viktigere de siste ti årene.

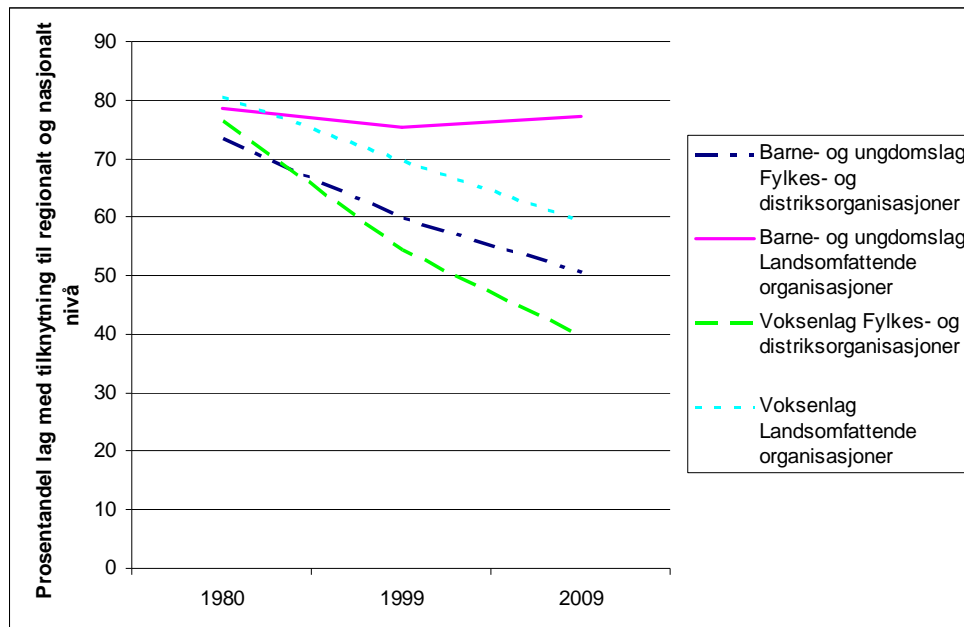
3.5. Nye organisasjonsstrukturer?

Wollebæk og Selle (2002) finner at borgerne er blitt individualiserte og selvopptatte, og at det forplanter seg i foreningslivet. Christensen et. al (2011:21) beskriver kanskje en slik kobling når de finner en økt orientering mot eget nærmiljø og bomiljø. Nærmiljøforeninger av ulike slag er den typen foreninger som har opplevd størst vekst det siste tiåret, ifølge Hordalandsundersøkelsen. Ut fra slike konklusjoner skulle vi kanskje forvente en avkobling fra den tradisjonelle hierarkisk-demokratiske organisasjonsstrukturen, hvor lokale lag er knyttet til både en regional søsterorganisasjon og en nasjonal moderorganisasjon, til fordel for lokalt orienterte lag som ikke har bindinger til andre nivåer. Christensen et. al (2011:55) anser imidlertid tilknytning oppover som et stabilt fenomen, og omstillinger innenfor allerede etablerte foreninger er dermed ikke forventet å være vanlig. Deres rapport finner at observerte endringer i tilknytning oppover i styringssystemet først og fremst skyldes utskiftningen av lag (nystiftelser og nedleggelse) i perioden. Spørsmålet her er om man kan skimte den samme avkoblingen blant barne- og ungdomslagene?

Figur 7 viser at den forventede utviklingen bare delvis reflekteres for barne- og ungdomsorganisasjonene, mens den er tydelig for voksenforeningene. Vi ser at det fylkeskommunale nivået i mindre grad blir brukt av frivillige organisasjoner i dag enn for tretti år siden. Samtidig ligger andelen barne- og ungdomslag som er tilknyttet det nasjonale nivået stabilt høyt, mens andelen voksenlag med bånd til det nasjonale styringsnivået opplever en kraftig tilbakegang. Sammenligner vi 1980 med 2009, ser vi at dersom man den gang var

medlem av en landsomfattende organisasjon, så var man også medlem på distriktsnivå. For barne- og ungdomslagene i 2009-runden ser det ut til at distriktsnivået delvis er koblet fra den tradisjonelle oppbygningen, og at det ikke lenger er slik at man nødvendigvis er representert på begge nivåer om man har en hierarkisk-demokratisk organisasjonsstruktur. En sjekk av utviklingen for barn og unges foreninger opp mot by-land-skiellet viser en tydelig forskjell med tanke på tilslutning til fylkesorganisasjoner (tabell ikke inkludert i analysen). I 2009 finner vi at mens 62 prosent av lagene i landkommunene er koblet til fylkesnivået, har kun 42 prosent av bylagene en slik kobling. Som Christensen et. al (2011:54) påpeker, reflekterer forskjellen trolig det faktum at distriktskontorene ofte ligger i Bergen. For det nasjonale nivået er imidlertid utviklingen positiv på tvers av by og land. Alt i alt viser utviklingen for barne- og ungdomslag å være stabil for kobling til det nasjonale nivået over tid, mens mange lag, særlig i Bergen, har koblet seg av fylkesnivået de siste 30 år. For voksenalagene har imidlertid andelen lag med koblinger til fylket og nasjonalt nivå blitt betydelig redusert i samme periode.

Figur 7: Andelen foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå. I prosent.

Note: Antall barne- og ungdomslag: 1980, N: 455. 1999, N: 673. 2009, N:608. Antall voksenalag: 1980, N: 709. 1999, N:1694. 2009, N:1803.

Går man i detalj i søken etter hvilke typer barne- og ungdomslag som har koblet seg av distriktsnivået, finner Tabell 8 at en slik utvikling er tydelig hos *politiske lag* og *sosiale/humanitære lag*. Slike samfunnsorienterte lag finner man oftest i Bergen, hvor koblingen til fylket er svakere. I tillegg er disse kategoriene svært små, og sjansen for at de

opplever stor variasjon over tid er derfor betydelig. Vi ser den samme nedgangen hos *idrett/sport, musikk/teater/kunst* og *speider/4H*. Et annet mønster som skiller seg ut er at kategorien *kultur/fritid* og delvis også *ungdomslag* og *andre barne- og ungdomslag* scorer mye lavere enn de andre typene lag, både med kobling til regionalt og nasjonalt nivå. Disse tre organisasjonstypene har opplevd en økning i antall lag som har tilknytning oppover det siste tiåret. Tilslutningstrendene her er altså forskjellige, avhengig av hvilken type barne- og ungdomslag man vurderer.

Et interessant innspill som bidrar til å belyse denne utviklingen kommer fra LNU (2011) siste rapport. Intervjuer med tillitsvalgte i deres medlemsorganisasjoner peker i retning av at forholdet til sentrallet, og i visse tilfeller også til fylkesleddet, er viktig for å få informasjon om statlige tilskuddsordninger og for å forstå hvordan byråkratiet rundt søking og tildeling av tilskudd henger sammen. Dette gir sterke insentiver til lokale lag om ikke å koble seg fra det nasjonale leddet, da de er viktig for å skape oversikt i et komplisert regelverk. Et annet utviklingstrekk som favoriserer lag med en hierarkisk-demokratisk organisasjonsstruktur er kravene for tildeling av grunnstøtte. Fordelingen av slike midler er tuftet på formelle, registrerbare og kontrollerbare kjennetegn ved organisasjonen, hvor nasjonal utbredelse er nevnt som et av de vanligste kriteriene, sammen med antall lokalforeninger, antall medlemmer, lederkurs og revisorkjent regnskap (Lorentzen 2010:77). Dersom pengene kommer via nasjonale paraplyorganisasjoner, burde det ikke være noen overraskelse at tilknytningen til det nasjonale nivået ligger stabilt høyt. Som vi nettopp så, har alle typer barne- og ungdomslag utenom *kristne/avhold* og *sosiale/humanitære* opplevd en svak økning fra 1999 til 2009. Hvorfor er det økende forskjeller mellom barne- og ungdomslag og voksenlag med tanke på kobling til nasjonale organisasjoner? Vi kan tenke oss flere mulige grunner til dette. For det første varierer tilskuddsordningene fra felt til felt, og for det andre er det få felt der de nasjonale organisasjonene spiller en viktigere rolle enn på barne- og ungdomsfeltet. En siste mulig grunn er den observerte økningen i nærmiljøorganisasjoner, som i all hovedsak er voksenlag og ofte er reint lokale initiativ uten tilknytning til andre styringsnivå.

Tabell 8: Andelen BU-foreninger som er tilsluttet organisasjoner på andre nivå, etter type lag:

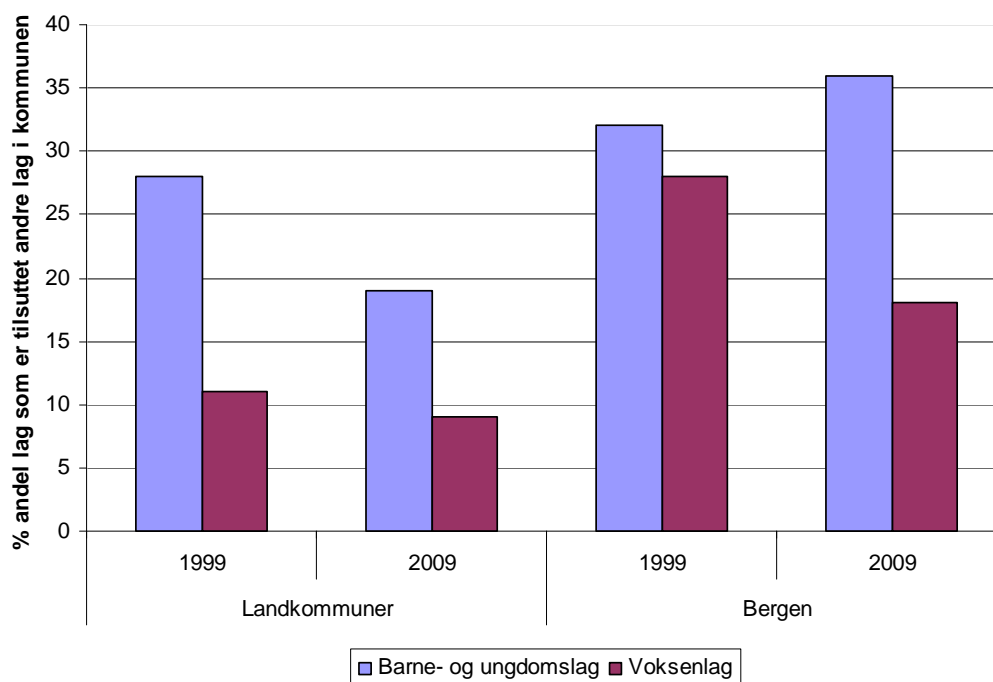
	Fylkes- og distriktsorganisasjoner			Nasjonale organisasjoner		
	1980	1998	2009	1980	1998	2009
Politikk	100	60	46	100	88	92
Kristne/Avhold	71	70	57	77	81	79
Ungdomslag	57	38	38	57	58	61
Speider/4H	93	84	69	97	96	100
Musikk, teater & kunst	75	60	45	74	73	79
Idrett/sport	93	68	63	99	87	87
Kultur/fritid	25	13	26	65	31	49
Sosiale/humanitære lag	92	77	24	100	100	71
Andre barn og ungdom	50	32	44	60	43	50
N	455	673	607	456	704	608

Note: Antall barne- og ungdomslag: 1980, N: 455. 1999, N: 673. 2009, N:608. Antall voksenlag: 1980, N: 709. 1999, N:1694. 2009, N:1803.

Kategoriene *sosiale/humanitære lag*, *politiske lag* og *speider/4H* har få observasjoner her, noe som gjør at feilmarginene til estimatet blir store for disse typene lag. Verdier som ikke er representative for kategorien som helhet kan derfor forekomme.

Organisasjonsnettverk kan også måles ved å se nærmere på måten barne- og ungdomslag er organisert lokalt. Vi finner at det er svært få foreninger som har underavdelinger i kommunen (37 av 609 barne- og ungdomslag som svarte på undersøkelsen i 2009). Når det gjelder tilslutning til et samarbeidsorgan for foreninger i kommunen, opplyser 32 prosent av barne- og ungdomslagene at de deltar i et slikt organ i 1999, mens andelen i 2009 er steget til 37 prosent. Ser man nærmere på hvilke typer organ de er involvert i i 2009, er det hovedsakelig kommunalt orienterte samarbeidsorgan som: kulturellråd, idrettsråd, musikkråd og barne- og ungdomsråd. Unntaket er de kristne organisasjonene, som ofte er del av soknerådene. Det er en interessant observasjon at barne- og ungdomsorganisasjonene i mye større grad enn voksenlagene (18 % i 2009) opplyser å være tilsluttet slike samarbeidsorgan. Dette kan være et resultat av den forsterkede satsningen på barn og unge som har skjedd fra myndighetenes side de siste tiårene, og som fortsatt er i fokus (Fauske, Vestby og Carlsson 2009:18-19). Dersom den observerte økningen i antall lag som er med i et samarbeidsorgan er en konsekvens av en offentlig satsing, vil det være spennende å gå dypere inn i hva dette innebærer av reelle påvirkningsmuligheter for barne- og ungdomslag opp mot kommunale myndigheter. Et slikt dypdykk faller imidlertid utenfor rammene for dette notatet.

Figur 8: Andelen lag som er tilsluttet andre foreninger i kommunen

Note: N Barne- og ungdomslag landkommunene: 404 i 1999, 259 i 2009. Voksenlag landkommunene: 1090 i 1999, 967 i 2009. Barne- og ungdomslag Bergen: 343 i 1999, 350 i 2009. Voksenlag Bergen: 858 i 1999, 842 i 2009.

Når det gjelder tilslutning til andre foreninger i kommunen, er også slik organisering mer vanlig blant barne- og ungdomslagene enn blant voksenlagene. Eksempler på slik tilslutning er lokale speider- og tensinggrupper som er tilsluttet KFUK/KFUM i kommunen eller en fotoklubb som er del av amatørklubbforeningen. Her viser imidlertid Figur 8 markante forskjeller mellom foreninger i Bergen og i landkommunene. Tilslutningen til andre foreninger ligger generelt høyere i Bergen, og har hatt en svak positiv utvikling på 2000-tallet. I landkommunene er imidlertid trenden negativ. Forskjellen i omfang av slik tilknytning mellom lag i Bergen og landkommunene kan kanskje forklares gjennom mangel på foreninger av samme type i landkommunene. I Bergen er det mange lag som driver med det samme, og kontaktflaten på tvers av disse er gjerne god. I landkommunene kan vi tenke oss at et begrenset antall foreninger gjør grunnlaget for samarbeid dårligere. Tendensene ser altså ut til å gå i forskjellig retning i Bergen og i landkommunene.

3.5. Innovasjonen blant barn og unge

Hvilke barne- og ungdomslag kommer til i denne perioden, og hva kjennetegner dem? Ved å se nærmere på denne gruppen lag, kan man få en indikasjon på nye utviklingstrekk som ikke blir synliggjort når man fokuserer på den store gruppen barne- og ungdomslag i materialet. Her benyttes den samme strukturen som analysen til nå har hatt, det vil si at jeg ser på hvordan de nystiftede barne- og ungdomslagene ser ut med tanke på type lag, kontakt med offentlige myndigheter, strategier for politisk påvirkning, møteaktivitet og organisasjonsnettverk. Analysene vil gjennomgående kontrasteres med tall for eldre barne- og ungdomslag.

Av lagene som har svart på undersøkelsen i 2009, ble 241 barne- og ungdomslag opprettet i perioden 1999-2009. De typene lag som utgjør hovedtyngden av nystiftelsene er *kristne/avhold* (65), *kultur/fritid* (51) og *musikk/teater/kunst* (46). Det er altså innen kulturfeltet og religiøse barne- og ungdomslag at innovasjonen skjer. Dette må imidlertid ikke forveksles med at det er her den samlede veksten innenfor barne- og ungdomslag skjer. Som allerede nevnt i Figur 1, er *kristne/avhold* preget av stor utskiftning, der vi finner mange nystiftelser, men langt flere nedleggelse. *Musikk/teater/kunst* har også flere nedleggelse enn nyetableringer, mens det er innen *kultur/fritid* at den virkelige veksten skjer med mange nye lag og få døde. Ser vi nærmere i datamaterialet etter mønster i hvilke typer lag som etableres, finner vi at det blant *kristne/avhold* hovedsaklig er mange smågrupper og søndagsskoler, i tillegg til private bibelringer, som kommer til. På *kultur/fritidsfeltet* er det i all hovedsak et bredt spekter av aktivitetsklubber som har blitt etablert fra 1999 til 2009. Dette gjelder alt fra paintball, modellfly og motorcross til roing, kajakk, riding, buejegerskyting og kampsport. For *musikk/teater/kunst* finner vi at det er mange kor som kommer til, både knøttekor, guttekor og jentekor, i tillegg til kristne kor som Tensing. Vi ser også at det er kommet noen spesialiserte ungdomsorkestre i denne perioden, i form av både kammerorkester og strykeorkester. Denne gjennomgangen viser at nystiftede lag i stor grad er aktivitetsrettet, og dette stemmer godt overens med funnene vi diskuterte under delkapittel 3.1. Der er også noen felt der det nesten er fravær av innovasjon. Det gjelder *politikk* (2), *speider/4H* (6) og *andre barne- og ungdomslag* (7). Mens de to førstnevnte er preget av forvitring (få nystiftelser og mange nedleggelse) opplever *andre barne- og ungdomslag* stabilitet (få nystiftelser og få nedleggelse).

Med tanke på medlemstall så vi tidligere i notatet at dette har sunket for barne- og ungdomslagene de siste ti årene. Bekrefter medlemstallene for nystiftede lag en slik utvikling? Som tidligere baseres analysen på medianverdien, fordi gjennomsnittsverdier er sensible for ekstremverdier. Vi finner at et typisk barne- og ungdomslag stiftet i perioden 1999-2009 har 18,5 medlemmer. I 1999-runden oppga de som da var nystiftelser, det vil si de ble startet mellom 1988 og 1999, at deres typiske barne- og ungdomsforening hadde 24 medlemmer, altså 5,5 flere medlemmer enn ti år seinere. Utviklingen viser at nye lag er mindre enn de tidligere har vært, og selv om man må anta at det tar tid å bygge opp en medlemsmasse, og at noen små foreninger vil falle fra på et eller annet tidspunkt i startfasen, kan vi anta at disse foreningene vil ha færre medlemmer enn nystiftelsene for ti år siden også når de er blitt eldre og mer veletablerte.

Videre ser vi på hvordan nystiftede barne- og ungdomslag oppfører seg som politiske aktører overfor myndighetene. Tabell 9 viser at overordnet sett hadde nystiftede lag i 1999 like omfattende kontakt med myndighetene for å påvirke, som det modne barne- og ungdomslag hadde. I 2009 har det imidlertid skjedd en forskyvning i dette forholdet, og bakgrunnen for dette er utelukkende at andelen nye lag som har kontakt med kommunen har sunket med seks prosentpoeng. Nedgangen kan knyttes til at det hovedsakelig er aktivitetsorienterte lag som er kommet til, og at disse ikke er like opptatt av å påvirke myndighetene som mer saksorienterte lag.

Et annet interessant spørsmål når det gjelder påvirkning handler om hvorvidt nystiftede lag blir tatt med på råd av myndighetene i samme skala som eldre barne- og ungdomslag¹⁵. Man kan tenke seg at det tar tid før myndighetene blir oppmerksom på nystiftede lag, og at de derfor vil være mindre synlige på den politiske arena, med mindre de selv tar kontakt. Tabell 9 viser et blandet bilde. I 1999 lå nystiftede lag hele 8 prosentpoeng over barne- og ungdomslag samlet med tanke på å bli spurt til råds, mens det i 2009 har sunket med fem prosentpoeng og ligger ett prosentpoeng bak kategorien som helhet. På tross av store svingninger kan vi fastslå at nye barne- og ungdomslag i dag blir tatt med på råd i like stor grad som eldre barne- og ungdomslag. Dette kan indikere at myndighetene er flinke til å plukke opp og respondere på endringene innenfor barn- og unges organisering, eller at

¹⁵ Som nevnt tidligere i notatet er ikke svarene på dette spørsmålet direkte sammenlignbare over tid, fordi det i 1999 var en dikotomi mens det i 2009 var mulig å gradere ja-svarene.

nyetablerte lag er ved stort mot og opptatt av å synliggjøre seg selv og sine interesser overfor lokalsamfunnet. Den store nedgangen antyder imidlertid at lagene tidligere har vært betydelig mer opptatt av å være synlige enn de er nå. Hvorvidt dette indikerer en gryende marginalisering av barn og unges makt og innflytelse, avhenger dels av om foreningene har politiske formål eller ikke. Den observerte økningen innenfor aktivitetsrettede lag i perioden som sjelden har et politisk formål, indikerer imidlertid at diskusjonen om marginalisering kanskje ikke passer helt inn her. Oppsummert viser Tabell 9 at nye barne- og ungdomslag blir spurt til råds av kommunen, men at de i mindre grad tar initiativ for å påvirke politisk nå enn tidligere.

Tabell 9: Kontakt med offentlige myndigheter for å påvirke, nystiftede barne- og ungdomslag mot eldre barne- og ungdomslag

	År	Nystiftede barne- og ungdomslag	Eldre barne- og ungdomslag	Diff. sig	Barne- og ungdomslag samlet
Prøvd å påvirke off myndigheter ¹⁶	1999	25	25	0	25
	2009	21	26	-5	25
	Diff. sig	-4	1		0
Kommunen	1999	22	22	0	22
	2009	16	23	-7	21
	Diff. Sig	-6	1		-1
Fylkeskommunen	1999	5	7	-2	7
	2009	4	6	-2	6
	Diff. Sig	-1	-1		-1
Staten	1999	5	8	-3	7
	2009	7	10	-3	9
	Diff. Sig	2	2		2
Blir spurt til råds i saker som angår foreningen	1999	24	16	8*	17
	2009	19	20	-1	20
	Diff. Sig	-5	4		3

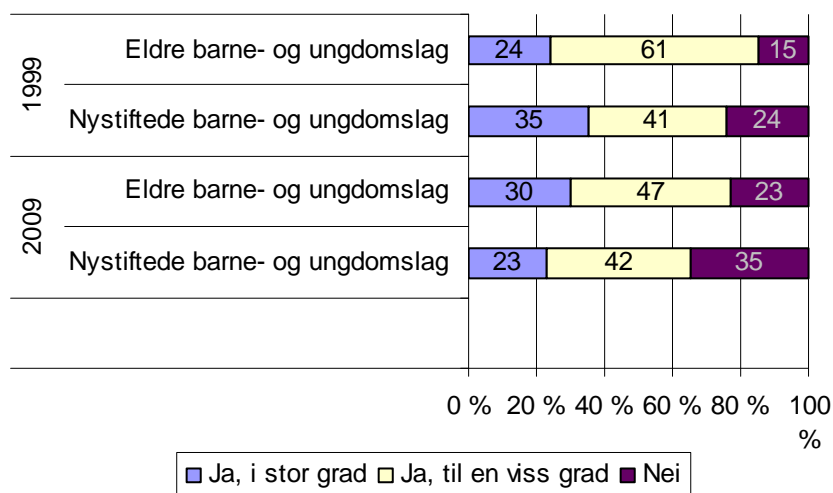
NOTE: * Statistisk signifikant forskjell (* p<.05)

N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 104, 2009: 151, modne barne- og ungdomslag: 1999: 643, 2009: 458. Vi får ikke testet om endringene over tid er signifikante fordi variablene som identifiserer nystiftede og eldre barne- og ungdomslag i de ulike rundene ikke kan inkluderes i en felles dikotom variabel, og dette er nødvendig for å kunne kjøre en slik test.

Den gryende marginaliseringen med tanke på opplevd innflytelse som vi så tidligere i notatet, blir tydeligere når vi kontrasterer utviklingen blant nystiftede lag med eldre barne- og ungdomslag. Figur 9 viser at elleve prosent flere nystiftede lag føler at de ikke blir tatt hensyn til i saker som angår dem i 2009 enn tilfellet var i 1999. I tillegg ligger andelen lag som ikke føler seg hørt markant høyere for nystiftede lag enn for eldre lag på begge tidspunktene. Vi vet at nyetablerte lag blir spurt like mye til råds som kategorien samlet, men det kan tenkes at nye lag ikke føler at de når frem med sine argumenter til myndighetene. Som nevnt tidligere

reflekterer et slikt persepsjonsbasert mål hvordan organisasjonsrepresentanten opplever møtet med myndighetene, og ikke hvorvidt politikere eller byråkrater faktisk tar hensyn til foreningen i de aktuelle sakene. Dermed kan det tenkes at organisasjonsrepresentanten føler at han/hun har mer eller mindre innflytelse enn det som faktisk er tilfelle.

Figur 9: Tatt hensyn til laget? Nystiftede mot eldre barne- og ungdomslag. I prosent.

NOTE: N: 1999: Nystiftede barne- og ungdomslag: 17, eldre barne- og ungdomslag: 129. 2009: Nystiftede barne- og ungdomslag: 31, eldre barne- og ungdomslag: 122.

Et siste mål inkludert her på hvordan nystiftede lag oppfører seg på den politiske arena, omhandler hvilket register av strategier de tar i bruk for å påvirke myndighetene, og hvordan utviklingen over tid ser ut. Få nystiftede barne- og ungdomslag har imidlertid svart her, så allmenngyldigheten til tendensene presentert er ikke så sterk. Hovedtrekket i Tabell 10 er at nystiftede lag jevnt over scorer lavere enn eldre lag på bruk av de ulike strategiene presentert, men at forskjellene mellom nye og modne lag har blitt større over tid. Det ser derfor ut til at de som faktisk prøver å påvirke er mindre flinke til å benytte seg av ulike typer strategier. En annen mulighet er at nye lag benytter andre metoder for påvirkning enn det som blir foreslått her. Ser vi nærmere på andelen nystiftede lag som oppgir å engasjere seg på andre måter, ser vi at det er betydelig flere nye lag i 2009 som krysser av her enn det vi så i 1999. En kikk på strategier som omfatter fylkesnivået gjør det tydelig at dette er et nivå som nystiftede lag ikke forsøker å påvirke. Det kan kanskje tenkes at man forsøker å påvirke de lokale myndighetene i en oppstartsfase, og at man først på et seinere tidspunkt blir opptatt av å påvirke andre styringsnivå med ulike strategier. Imidlertid kan det også tenkes at vi skimter en generasjonseffekt, altså at de nye foreningenes manglende kontakt med fylkesnivået er noe

¹⁶ Samlevariabel for forsøk på å påvirke offentlige myndigheter på kommunalt, fylkeskommunalt og statlig nivå.

som sjelden endrer seg over tid, og i så tilfelle kan barn- og unges foreningsliv bli koblet fra fylkesnivået i større grad i tiden fremover. Samtidig må en slik utvikling ses i sammenheng med at organisasjonene sjeldnere holder seg med fylkesledd, og at fylkesnivået i noen grad har blitt tømt for politisk innhold over en lengre periode. Uansett hva som er grunnen til en slik tydelig nedgang, så har fylket blitt et sted der nye barne- og ungdomsorganisasjoner ikke føler at de trenger å være synlige. Vi kommer for øvrig tilbake til viktigheten av fylkesnivået når vi ser på tilslutningen til ulike styringsnivå blant nyetablerte lag.

Tabell 10: Type strategier i forsøk på å påvirke myndighetene, 2009. Nye mot eldre barne- og ungdomslag, I prosent.

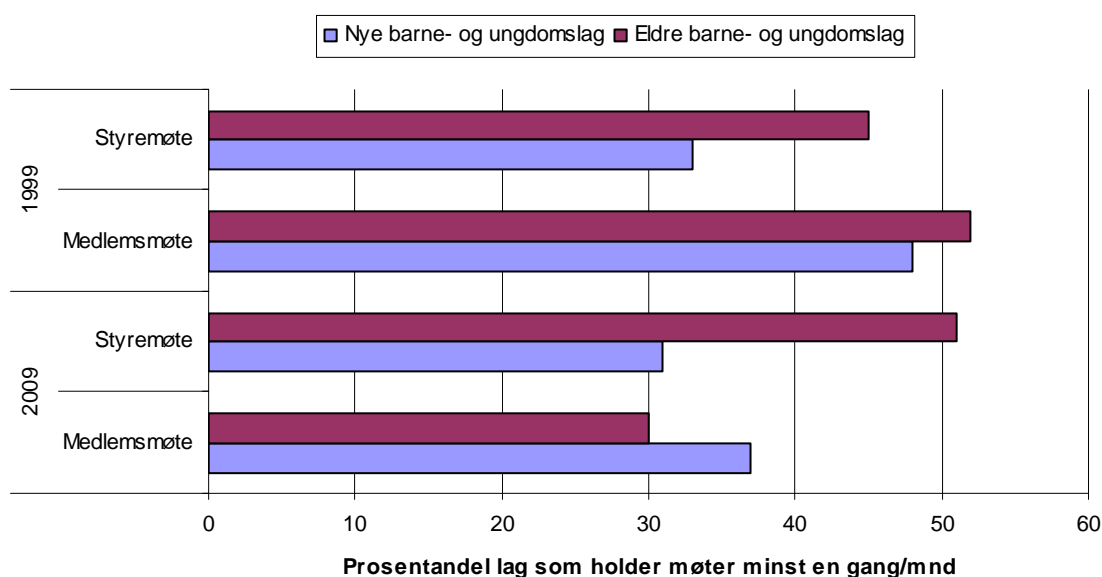
	Nystiftede barne- og ungdomslag 1999	Eldre barne- og ungdomslag 1999	Diff.sig	Nystiftede barne- og ungdomslag 2009	Eldre barne- og ungdomslag 2009	Diff. Sig.
FORMELLE KANALER						
Arrangert møte	15	35	-20*	35	53	-18
Reist saken i fylkes- /riksorganisasjon	8	15	-7	6	16	-10
Samlet inn underskrifter	15	7	8	10	11	-1
Samarbeidet med andre lag	31	33	-2	32	43	-11
Sendt skriv til kommunen	42	42	0	45	65	-20*
Sendt skriv til fylkeskommunen	4	10	-6	3	25	-22**
Sendt skriv til staten	19	15	4	10	20	-10
UFORMELLE KANALER						
Reist saken i pressen	15	30	-15	26	41	-15
Tatt personlig kontakt med ordfører	19	16	3	13	26	-13
Personlig kontakt med folkevalgte i kommunen	19	32	-13	26	45	-19
Personlig kontakt med kommuneadministrasjonen	35	32	3	45	59	-14
Personlig kontakt med folkevalgte i fylkestinget	4	7	-3	0	11	-11*
Personlig kontakt med fylkesadministrasjonen	0	10	-10	3	20	-17*
Personlig kontakt med Stortingsrepresentanter	8	13	-5	6	6	0
Personlig kontakt med statsadministrasjonen	8	6	2	6	6	0
Engasjert seg på andre måter	8	26	-18	23	16	7

NOTE: * Statistisk signifikant forskjell (* p<.05, ** p<.01)

N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 26, 2009: 31, modne barne- og ungdomslag: 1999: 176, 2009: 122.

Når vi ser nærmere på møteaktiviteten blant nyetablerte lag, fokuserer vi på medlemsmøter og styremøter. Tidligere har vi sett en svekkelse av limet mellom medlemmer og ledelsen i en forening ved at hyppigheten av medlems- og styremøter synker betraktelig. Hvordan er situasjonen blant nystiftede barne- og ungdomslag i 2009?

Figur 10: Møteaktivitet blant nyopprettede og eldre foreninger, i prosent. 1999 og 2009.

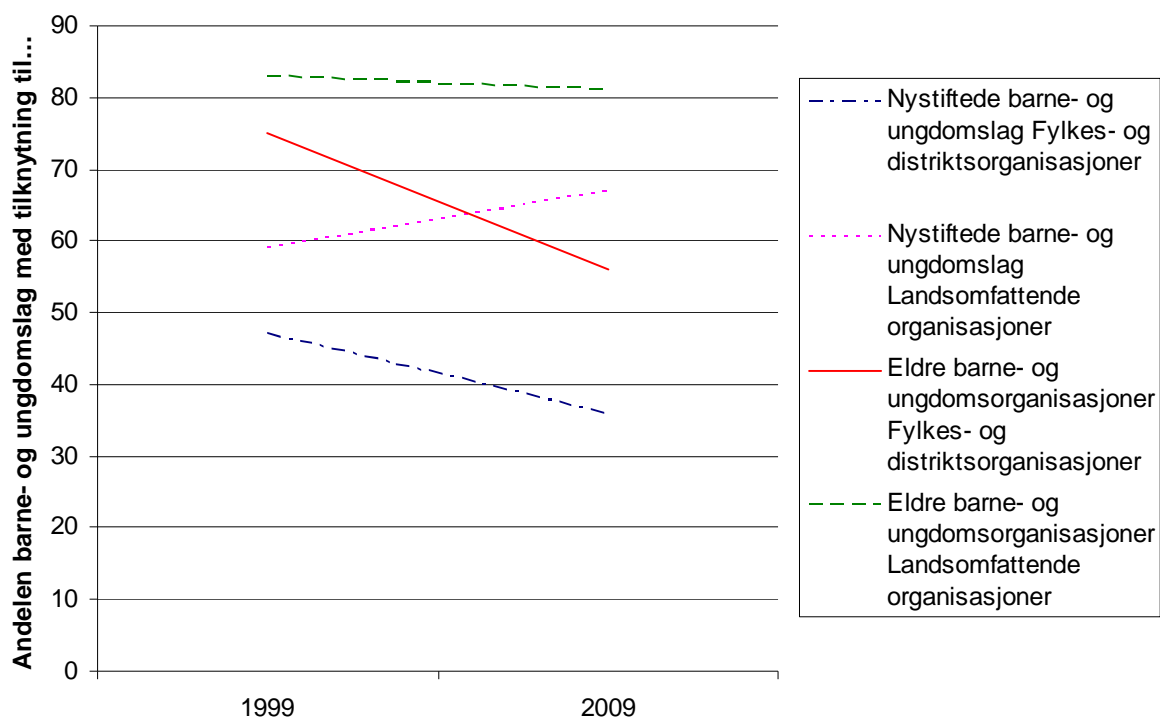

Note: N: Nystiftede barne- og ungdomslag 1999: 104, 2009: 151. Eldre barne- og ungdomslag: 1999: 643, 2009: 458.

Figur 10 viser at utviklingen blant nye organisasjoner følger mønsteret til populasjonen som helhet. Vi finner at de nye foreningene arrangerer omtrent like mange styremøter som de som var nye på 90-tallet, og at de eldre lagene også ligger rimelig stabilt med en fem prosentpoengs oppgang i perioden. Når det gjelder medlemsmøter ser vi stor nedgang over tid. Mens 48 prosent av lagene holdt månedlige medlemsmøter i 1999, er prosentandelen nede i 37 prosent ti år seinere. Også her ser vi at de nyetablerte lagene følger utviklingen til de mer modne barne- og ungdomsforeningene, som opplever en 22 prosentpoengs reduksjon i andelen lag som holder medlemsmøter. Begge typene lag holder altså betydelig færre medlemsmøter i 2009 enn i 1999. Dette tyder på en ”periodeeffekt”, hvor utviklingen har vært lik innenfor begge gruppene barne- og ungdomslag i den aktuelle perioden.

Til sist er det interessant å se hvorvidt det er endringer i tilknytningen til regionale og nasjonale organisasjonsnivå for nye lag. For å lete etter mønster blant nystiftede lag over tid, inkluderer Figur 10 også funn for lagene som var nystiftet i perioden 1988-1999, og hvordan deres tilknytning til de to styringsnivåene var i 1999.

Figur 11: Andelen barne- og ungdomslag tilsluttet andre styringsnivå, nystiftede lag mot eldre lag. I prosent.

NOTE: Antall nystiftede barne- og ungdomslag: 1999: 104, 2009: 151. Antall eldre barne- og ungdomslag samlet: 1999: 643, 2009:458.

Figur 10 viser at de nystiftede lagene i mindre grad er tilsluttet andre styringsnivå enn gruppen eldre lag, både i 1999 og i 2009. Mens 36 prosent av de nye barne- og ungdomslagene oppgir å være tilknyttet en fylkes- eller distriktsorganisasjon i 2009, er tilsvarende prosent for den eldre gruppen barne- og ungdomslag 56 prosent. For tilslutning til det nasjonale nivået ligger nystiftede lag 14 prosentpoeng bak de veletablerte barne- og ungdomslagene. Her ser vi imidlertid at de nystiftede lagene i perioden 1999-2009 opplever en større økning i lag med tilknytning nasjonalt, mens de eldre lagene ligger stabilt med kun to prosentpoengs nedgang. Når det gjelder tilslutning til nasjonalt nivå ser vi derfor konvergerende tendenser over tid mellom de to grupperingene av barne- og ungdomslag. Når det gjelder distrikts- og fylkesnivå finner vi imidlertid en nedadgående trend som er rimelig identisk for nye og eldre barne- og ungdomslag over tid, selv om kurven for eldre lag er litt brattere. Vi har tidligere antatt at tilslutning til andre styringsnivå er en relativt stabil variabel, altså at få etablerte foreninger knytter seg til eller melder seg ut av slike paraplyforeninger i løpet av levetiden. Figur 10 viser imidlertid at en del eldre lag faktisk frakobles fylkesnivået i denne perioden. Når det er sagt, er denne nedgangen trolig en konsekvens av at en del barne- og ungdomsorganisasjoner har avviklet fylkesleddet i denne perioden, og ikke av at lokale

foreninger aktivt kobler seg fra dette nivået. Oppsummert ser vi at tilslutningen til det nasjonale nivået er stabilt høyt blant barne- og ungdomsorganisasjonene. Dette i motsetning til den utviklingen Christensen et. al (2011) finner for voksenorganisasjonene i samme perioden. For barn og unge ser vi at det først og fremst er fylkesnivået som svekkes.

De nystiftede lagene kan gi oss kunnskap om framtidens organisasjonssamfunn, og er derfor viktige å se nærmere på. Vi har sett at innovasjonen finner sted innenfor feltene *kristne/avhold, kultur/fritid* og *musikk/teater/kunst*, og at majoriteten av nye lag er aktivitetsorienterte. Med tanke på medlemstall har et typisk nystifta lag færre medlemmer enn et eldre lag, og vi ser også at de nye lagene var større på 90-tallet enn det de har vært på 00-tallet. Med tanke på politisk innflytelse ser vi at nyetablerte barne- og ungdomslag prøver å påvirke og blir tatt med på råd i like stor grad som eldre lag. De føler imidlertid at de blir tatt mindre hensyn til, og færre benytter ulike strategier for påvirkning. Spesielt er fylkesnivået et styringsnivå som nye lag i liten grad utvikler strategier mot. Tendensen til en økt frakobling fra fylkesnivået er også synlig med tanke på tilslutning nasjonalt og regionalt. Mens nystiftede lag ser en positiv utvikling med tanke på nasjonalt nivå, følger de den samme negative trenden som barne- og ungdomslag samlet med tanke på tilknytning til fylkesnivået. Til sist fant vi også at forholdsvis få nye lag holder hyppige styremøter sammenlignet med eldre lag, mens antall medlemsmøter ligger rimelig likt med tallene for den samlede gruppen barne- og ungdomslag.

4.0 KVALITATIV ANALYSE AV ENDRINGER OG UTFORDRINGER I VILKÅR FOR BARN OG UNGES ORGANISASJONSARBEID

For å kunne si noe om hva organisasjonene selv ser på som de største utfordringene med driften i dag, er det gjennomført en kvalitativ analyse av to åpne spørsmål i spørreskjemaet i 1999 og 2009. Her har vi sett nærmere på barne- og ungdomsforeningenes meninger om 1) hva som er de største problemene foreningen møter i arbeidet sitt, og 2) hvordan de definerer vilkårene for drift. Det må imidlertid nevnes at spørsmålslyden i det andre punktet skissert over er forskjellig i de to rundene. Mens 1999-runden følger opp med eksplisitte underspørsmål om samarbeid eksternt og internt, er oppfølgingsspørsmålene i 2009-runden mindre førende. Dette gjør at svarene i de to rundene delvis har forskjellig vinkling. Eksempelvis snakker de fleste lag mye om samarbeid med kommunen og andre konkurrerende lag i 1999-runden, mens dette fokuset er nærmest fraværende i 2009-runden. For å maksimere sammenlignbarhet har jeg derfor i stor grad valgt å se vekk fra underspørsmålene som ikke er inkludert i begge rundene¹⁷.

Den kvalitative vurderingen av spørsmålene er delt inn etter type barne- og ungdomsorganisasjon. Jeg benytter den samme typologien av barne- og ungdomsorganisasjoner her som den tidligere analysen har benyttet seg av. Det vil si at jeg skiller mellom vilkår og utfordringer for drift blant; *politiske lag, kristne-/avholdslag, ungdomslag, speider/4H, musikk-/teater-/kunstlag, idretts- og sportsforeninger, kultur og fritidslag og sosiale og humanitære lag*. Svarene fra gruppen *andre barne- og ungdomslag* er ikke inkludert i denne seksjonen fordi svært få av lagene her har svart, og fordi det er en bred oppsamling av lag som identifiserer svært sprikende utfordringer. Å dele inn analysen etter type lag gir oss muligheten til å se hvorvidt ulike foreninger evaluerer egne vilkår over tid forskjellig, og samtidig kunne trekke linjer på tvers av lagene og se hvilke lag som behandler ulike tema. For hvert lag presenteres først funnene fra 1999-runden, etterfulgt av svarene fra 2009-runden.

¹⁷ Spørsmålene jeg har valgt å se vekk fra, er: ”Korleis fungerer samarbeidet med andre foreningar, kommunen og det lokale næringslivet?” og ”Kor godt fungerer foreninga internt?”

4.1 Politiske barne- og ungdomslag

Ser vi først på politiske barne- og ungdomslag i 1999, fokuserte de hovedsakelig på dårlig økonomi. I all hovedsak ga de lavere tilskudd fra kommunen skylden for denne vanskelige situasjonen, og flere lag etterlyste mer lydhøre myndigheter. Den dårlige økonomien gjorde rekruttering og synlighet vanskeligere, ifølge lagene. De fleste politiske organisasjonene oppga ikke at de led av mangel på medlemmer, men viste frustrasjon over at medlemmene ofte ikke er interessert i, eller har tid til, frivillig arbeid. Til sist trakk lagene frem konkurranse fra andre lag om medlemmer og stor gjennomtrekk i studentmassen som en utfordring de møtte i arbeidet sitt. Problematikken rundt studenter må antas å gjelde spesielt for Bergen, ettersom det er her de store institusjonene for høyere utdanning i Hordaland ligger.

Ti år senere, i 2009, er fokuset på den dårlige økonomien fraværende. Tvert imot opplyser de fleste lag om gode økonomiske vilkår for drift. Dette begrunnes både med at det er lettere å få kapital fra kommune og hovedorganisasjon nå enn før, og at muligheten til å søke på blant annet Frifond-midler er positivt for økonomien. Noen av de politiske ungdomsorganisasjonene er imidlertid opptatt av den manglende sikkerheten til tilskuddene, og peker på at støtte fra myndighetene avhenger av partioppslutning ved valg. Mangelen på engasjerte folk som vil jobbe frivillig samt konkurranse om medlemmene er imidlertid fortsatt en stor utfordring for disse lagene. En del lag rapporterer om at sosial hygge har blitt viktigere som et bindeledd mellom medlemmene og organisasjonen, og at det brukes uforholdsmessig mye tid på å skape et godt medlemsmiljø og å drive rekruttering. Dette fører til at politisk arbeid blir nedprioritert. Fordi lederne ikke får drevet med foreningens primæraktiviteter i tilstrekkelig grad, skisserer flere lag behov for frikjøpte ledere som kan drive utelukkende med dette, og slippe unna det administrative.

Over tid ser vi altså at politiske lag sin økonomiske situasjon er bedre, men at de fortsatt sliter med å få medlemmer med til frivillig innsats og at det sosiale aspektet har blitt viktigere for medlemmene, noe som gjør at det politiske arbeidet til en viss grad må vike.

4.2 Kristne lag og avholdsforeninger

I 1999 var kristne organisasjoner og avholdsforeninger opptatt av mangel på ledere og en stadig synkende medlemsmasse. Medlemsnedgangen innenfor denne gruppen var, som vist tidligere i notatet, betydelig. Mange skyldte denne utviklingen på den store økningen i

aktivitetstilbud rettet mot barn og unge, som førte til at kristent lagsarbeid tapte i konkurransen om denne aldersgruppen. De så idretten som hovedtrussel, fordi de ofte arrangerte kamper på søndagen, og slik hindret barn i å møte på arrangement tilknyttet kirken. Spesielt opplevde de å miste ungdommen tidligere nå enn de gjorde før. Hovedproblemet de skisserte er imidlertid ledermangel i tillegg til manglende vokseninnblanding. Det var for få som ville ta på seg forpliktende, varige oppgaver. Dette førte til utbrente ledere som ikke følte de kunne gå av, fordi det ville medføre at laget ble lagt ned. Mange var også opptatt av foreldrenes rolle, og at deres tidsklemme førte til at barna var mindre aktive enn de var tidligere. Slik forklarte de også den forringede frivillige innsatsen, og den manglende dugnadsånden. Overraskende nok var det få som snakket om den økte sekulariseringen og den store fremveksten av verdslige barne- og ungdomsorganisasjoner i Norge som en forklaring på endringene. Den økonomiske situasjonen var nevnt som en utfordring av noen lag, men ettersom de fleste var tilknyttet en eller annen menighet, sikret kollekt og private gaver et visst inntektsgrunnlag. Slike inntekter er imidlertid ikke særlig stabile over tid, og en del lag pekte derfor også på manglende støtte fra kommunen, og mente at sport og korps stakk av med en uforholdsmessig stor del av kaka.

Ti år seinere er fortsatt medlems- og lederrekruttering en hovedutfordring. Både mangel på medlemmer og ledere blir skyldt på slitne foreldre som er positive til at barna deltar, men som reserverer seg mot faste forpliktelser. I tillegg gjentar de poenget fra 1999 om at de taper i den harde konkurransen om medlemmer med andre fritidsaktiviteter, og at dagens medlemmer er lite trofaste og shopper lag i større grad enn før. Med tanke på medlemmene, er også store svingninger i oppmøte et problem, og også dette blir forklart med travle foreldre. Når det gjelder økonomiske vilkår for drift er kristne barne- og ungdomslag stort sett fornøyd. Menighetene sikrer drift, sammen med Frifond-midler og stiftelser, og til dels kommunen. En del lag påpeker imidlertid at kommunen et er byråkratisk skjemavelde, og at de fortsatt favoriserer idretten ved tildeling av midler. Frivillig arbeid og dugnad er fortsatt mangelvare. Et interessant funn her, påpekt av noen få lag, er at de som en konsekvens av at folk ikke tar på seg styreverv fordi det er så mye administrasjon og lite jobbing med primæraktivitet, har meldt seg ut av den nasjonale paraplyorganisasjonen. Lagene har altså koblet seg fra regionalt og nasjonalt nivå, og blitt et rent lokalt lag for å slippe det ledelsen opplever som omfattende administrasjonsarbeid. Når det er sagt, gjaldt dette kun noen få lag, og funnet kan således ikke regnes å ha gyldighet for kategorien som helhet.

De siste ti årene har ikke ført til de store endringene i vilkår for drift blant de kristne lagene som har overlevd perioden. Medlems- og lederrekruttering er imidlertid et alvorlig problem her, som truer aktivitetsnivået og fører til utslitte ledere som ikke går av fordi ingen ønsker å overta.

4.3 Ungdomslag

Ungdomslagene var opptatt av økonomiske vilkår i 1999, og uttrykket misnøye med statlige og kommunale kulturinstitusjoner som etablerte offentlige kulturhus og ungdomsklubber, og slik tok medlemsgrunnlaget fra husene som ungdomslagene drifter. Samtidig virker det som om få var medlemmer av ungdomslagene direkte. Det var heller slik at medlemmene var tilknyttet undergrupper (for eksempel teatergruppe, kor, leikarring), og ikke laget direkte. Når det er sagt, var det flere lag som nevnte manglende stabil medlemsmasse som et problem, i tillegg til at de mistet medlemmene tidligere enn før. Etersom de fleste ungdomslag i 1999 hadde et hus som de driftet, var de opptatt av manglende kommunal støtte for private lag, slik at nødvendig oppussing og vedlikehold kunne gjennomføres uten at alt ble dugnadsarbeid. For manglende dugnadsånd var et stort problem for ungdomslagene, som gjerne står ansvarlig for vedlikehold av samfunnshuset og derfor trengte frivillige som kunne bidra om ikke det skulle bli for dyrt. Manglende støtte førte også til et evig fokus på å skaffe inntekter, i stedet for å drive med primæraktivitetene. For å sitere et lag: ”formålstiltaka må ofte vika for tiltak som skal styrkja økonomien”. Utover dette virket mange av ungdomslaga å være fornøyde, og snakket om ulike aktiviteter tilknyttet huset og godt samarbeid med andre lag.

Ti år senere er det fortsatt økonomiske bekymringer som går igjen hos mange. Det går imidlertid et skille mellom dem som får nok kommunal støtte, og som uttrykker tilfredshet med den kommunale støtten de får, og de lagene som sliter med det de opplever som motvillige kommuners papirmøller og en evig kamp om midler. Noen lag opplyser også at de forsøker å skaffe inntekter gjennom grasrotandelen og via tippemidler, men at det meste går til idretten. Ungdomslagene mener at de er mer avhengig av økonomisk hjelp enn andre lag ettersom de ofte eier og drifter bygdehus, og vedlikehold av slike bygg er dyrt. Flere lag uttrykker misnøye med at de må generere inntekter ved å leie ut huset til private, og at dette fører med seg masse merarbeid for ungdomslagene. Nedgangen i frivillighet blir også nevnt som en viktig grunn til at den økonomiske situasjonen er vanskelig. Dette fordi folk må betales for å vedlikeholde huset når det ikke er nok folk som stiller opp på dugnad. På tross av

de nevnte utfordringene virker rekrutteringen å være god, selv om de identifiserer mange tilbud til barn og unge som et problem som skaper flyktige medlemmer som ikke ønsker å engasjere seg for mye. For de verdslige ungdomslagene er altså vanskelig økonomi hovedutfordringen som går igjen, tett knyttet sammen med manglende frivillighet og store vedlikeholdsutgifter.

4.4 Speider/4H

Speideren og 4H-foreningene opplevde stor konkurranse fra idretten i 1999, og er opptatt av skjeve rammevilkår for drift. De påpekte at nesten alle kommunale tilskudd havner hos idretten, og at dette gjør at de mister både medlemmer og potensielle ledere. Som et lag påpeker: ”me føler at me blir ’taparar’ i forhold til idretten”. Samtidig påpekte de at det er vanskelig å jobbe for å sikre økonomisk grunnlag når ingen engasjerer seg ordentlig. Mange lag her var også opptatt av mangel på ledere, og medlemmer som ikke ble med på langvarige engasjement, men slutter med en gang ikke alt er kjekt. Ledermangelen ble delvis forklart med at alt papirarbeid som følger med frivillig arbeid i jakten på økonomisk støtte, førte til så mye ekstraarbeid at mange ikke orket å engasjere seg. Lagsledere følte seg tvunget til å tilpasse seg idrettens mønster med trening og kamper for å tiltrekke medlemmer. En del lag skrev også at de mister ungdommen, og spesielt forsvant jentene tidlig. Et lag forklarte dette med at: ”der er ikkje ’in’ i tida å driva med speiding”.

I 2009 er ikke det økonomiske fokuset så stort. Nå er de mer opptatt av frafallet av ledere og foreldre som ikke vil ta på seg ansvar. Mange opplyser å ha en ustabil medlemsmasse, og at det er vanskelig å rekruttere nye medlemmer, mye på grunn av barn og unges mange aktivitetsmuligheter.

Vi ser altså at de økonomiske vilkårene for fortsatt virke ikke lenger oppleves som like presserende, men at utfordringene knyttet til ledermangel og medlemsrekruttering er en bekymring for speidere og 4H-klubber.

4.5 Musikk-, teater- og kunstlag

En av de største gruppene av barne- og ungdomsorganisasjoner er musikk, teater og kunstlaga. Det er imidlertid få teater- og kunstlag i denne kategorien, og enda færre av dem har svart på de åpne spørsmålene. Hovedfokuset her blir derfor på ulike typer musikklag. Et

av hovedpunktene som blir nevnt som en utfordring blant denne typen lag i 1999 var økte utgifter i forbindelse med en profesjonalisering av frivillighetsfeltet. Mange av lagene nevnte at å lønne instruktører og å stille med instrumenter til rekruttene er noe som påvirket deres økonomiske situasjon betydelig. Når dugnadsånden i tillegg var synkende, og folk ikke ville ta på seg tillitsverv fordi de så at det var mye forpliktende arbeid, var man inne i en ond sirkel. Mange mente også at kommunen burde være mer på banen med støtte enn det de hadde vært. Det pekes imidlertid på at en grunn til lav offentlig støtte var at det var mange flere foreninger om beinet etter offentlige midler, samtidig som det offentlige hadde mindre penger å fordele. I forlengelsen av dette var det mange av foreningene som pekte på at alt for mye tid går til å sikre inntekter. For flere styrer fremstod dette som hovedgeskjeft, mens aktivitetene i laget var underordna. Dette bekymret mange lagsledere. Når det gjelder medlemsrekruttering var vurderingene sprikende. Selv om medlemsnedgang ble nevnt for en del lag, var det mange som opplyste om stabilitet eller økning i lagsaktivitet, så for denne gruppen barne- og ungdomslag var ikke rekruttering et hovedproblem. Også her følte imidlertid mange konkurranse fra idretten, som okkuperte mange dager i uken, og tok medlemmer fra dem. Noen lag nevnte også at gjennomsnittsalderen på medlemmene hadde gått ned, altså at de mistet ungdommene tidligere nå enn før, og da hovedsakelig gutter. De pekte også på at de hadde problemer med å motivere medlemmene til å fortsette. Ledermangel var imidlertid ansett som en stor utfordring for lagenes kontinuitet. Dette knytter mange lagsledere opp til foreldre som er altfor opptatt, og ikke ønsker å involvere seg mer enn de må i barnas aktiviteter. Etersom mange lag av denne typen oppga å være avhengig av velvillige foreldre, ble de spesielt hardt truffet av den nedadgående dugnadsånden.

Også i 2009 identifiserer disse lagene, med korpsene i spissen, at for mye av tiden går med på å skaffe til veie nødvendige driftsmidler. Flere nevner i tillegg at det har vært dårlige erstatninger for spilleautomatinntektene de fikk før, og at støtteordningene i dag er mangelfulle. Individuell øving og øving i grupper, pluss betaling av instrumenter, dirigent og uniformer fører til at mye dugnad er nødvendig for å sikre videre drift. Flere foreslår derfor momsfratak som en måte å bedre de økonomiske vilkårene på. Korene virker ikke å slite med økonomien i samme grad. Flere av dem søker fond og legater, og kommunale tilskudd virker også å monne, gjerne fordi korene er billigere å drive enn korpsene. Disse lagene sier at det er en utfordring å holde på medlemmene i konkurranse med andre aktivitetstilbud. For korene gjelder dette hovedsakelig for barnekor, mens ungdoms- og studentkor jevnt over ikke virker å slite med medlemsrekruttering. Imidlertid påpeker små lag misnøye med at offentlig støtte

baseres på medlemstall. Dette gjør at enda mer dugnad faller på få ildsjeler som dermed sliter seg ut for å sikre fortsatt drift.

Utviklingen her er altså litt ulik avhengig av hvem man fokuserer på. For musikklagene, og spesielt korpene, er den økonomiske situasjonen den største utfordringen for videre drift. Når det gjelder korene, er det medlemsrekruttering som etableres som et problem, og de virker fornøyd med driftsituasjonen ellers.

4.6 Idretts- og sportsforeninger

Idretts- og sportsforeninger er blitt utpekt som vinnerne i kampen om medlemmer og midler av flere av de andre typene lag. Når idretten beskrev sin egen situasjon i 1999, pekte de allikevel på mye de samme utfordringene som andre barne- og ungdomslag. En hovedutfordring for idrettslagene var økonomien. De skrev at kommunen var for lite på banen med tanke på baner og haller, og at de i større grad burde bistå økonomisk med opprustning av slike lokaler, da det ville gagne mange barn og unge. Mange lag påpekte også at de bedriver forebyggende ungdomsarbeid, og at de derfor burde få økonomisk støtte til å ha ansatte ledere i deltidsstillinger som kunne ta seg av det administrative og organisatoriske arbeidet. Bakgrunnen for dette ønsket var delvis begrunnet i at dugnadsånden var borte, og at folk ikke meldte seg inn i frykt for mye frivillig arbeid. Lagene så en utvikling der folk ønsket å komme og bedrive primæraktiviteten når det passet dem, og ikke ha bekymringer ved driften utover dette. Under slike forhold blir ildsjelene fort utbrent. Ellers var små og mellomstore lag opptatt av at det var for vanskelig å oppdrive sponsormidler. Et videre skissert problem var rekruttering av ledere, og flere lag mente at en delvis lønnet lederstilling ville lette denne jakten. De fremhevet også økt konkurranse fra andre typer idrett og lag, men få idrettslag nevnte medlemsnedgang som en utfordring i 1999. Noen påpekte imidlertid kontinuitet i rekrutteringsarbeidet som en utfordring. Det var også frustrasjon over foreldre som ikke stilte opp på dugnad og ikke involverte seg i barnas fritidsaktiviteter. Foreningene påpekte også at for mye tid går med til administrativt arbeid, og at tigging etter midler er blitt prioritert over det de faktisk er blitt med for å drive på med.

I 2009 er driftsmidler fortsatt en hovedutfordring. Mange lag peker på at økonomien har blitt vanskeligere etter at automatinntektene falt bort, og at disse ikke har blitt erstattet av kommunale tilskudd. Når det gjelder grasrotandelen oppgir mange av lagene å få inntekter

herfra, men de mindre lagene hevder at det er de største lagene som tjener pengene her, og at de sitter igjen med smuler. Videre er idrettslagene bekymret over at foreldre ikke stiller opp på dugnad, og at man derfor sliter ut frivillige som samvittighetsfullt gjør en innsats. Dette fører til slitasje på styrevervene, som igjen gjør rekrutteringen hit vanskelig. Til sist blir dårlige hallforhold og lite hallplass til trening nevnt som problemer for lagene.

Vi ser altså at det idretten skisserte som utfordringer for drift i 1999, i stor grad fortsatt blir opplevd som et problem i 2009. Dette gjelder spesielt økonomiske tilskudd, manglende dugnadsånd og styre rekruttering. Medlemsmassen virker imidlertid å være stabil.

4.7 Kultur- og fritidsorganisasjoner

Kultur- og fritidsorganisasjonene slet økonomisk i 1999, og flere etterlyste økt finansiering slik at de kunne lønne ledere for deres innsats. Dette var et resultat av at mange foreninger hadde store problemer med å få engasjert nye ledere da de gamle ønsket å gå av, noe som førte til stor arbeidstynge på få folk. Mange lag var også oppgitt over manglende kommunale tilskudd, og etterlyste en fornyet satsning på frivillig arbeid i kommunene som spenner om mer enn idrett. Videre så vi noen påpeke at medlemmene og deres foreldre ikke lenger ville være med på dugnad, men at de gjerne ville betale seg ut av det. Dette åpnet for en kommersialisering av lagsoppgavene som tidligere har vært tuftet på frivillighet. Også disse lagene konkurrerte litt med idretten i 1999, men på aggregert nivå fremstod det ikke som om denne typen organisasjoner slet med medlemsflukt i særlig grad.

I 2009 er rekruttering til styre fortsatt en hovedbekymring. Det avhenger av få ildsjeler som gjør det meste av arbeidet, men som blir slitne over tid fordi det blir for mye arbeid på få hender. Et annet punkt som går igjen er at lagene føler det går ufordelaktig mye tid med på å skrive søknader for å få greie støtte- og driftsordninger. I tillegg er disse ordningene lite stabile og varer ikke så lenge, noe som gjør at mye tid går med til søknadsskriving. Flere ønsker seg derfor fritak fra å betale merverdiavgift (MVA) for frivillige lag. Når det er sagt skriver flere lag at det er gode muligheter for kommunal støtte når man først bruker tid på å søke. Lagene påpeker også at bruk av internett og ny teknologi har forbedret kontakten internt og eksternt betraktelig. Internt har det blitt lettere å kommunisere med medlemmene, og eksternt er det lettere å bli sett i lokalsamfunnet. Også her er det en utfordring å trekke til seg barna. De er med på altfor mange aktiviteter, noe som går hardt utover foreldrenes villighet til

å arbeide frivillig. Noen klager også over lite aktiv innsats blant barna, og mener at det er vanskeligere å rekruttere barn fordi foreldrene ikke stiller opp.

Over tid har altså de økonomiske utfordringene blitt mindre. Rekruttering til styreverv er imidlertid viktig i hele perioden, og i 2009 er også utfordringen med medlemsrekruttering nevnt. Dårlig dugnadsånd er også skissert som en utfordring.

4.8 Sosiale og humanitære lag

Det var svært få sosiale og humanitære lag som svarte på de åpne spørsmålene i 1999. De som har svart påpeker litt ulike ting. Noen fremhevet at det var vanskelig å organisere ungdommen, og at de ikke var interessert i å bruke sin begrensede fritid på tilrettelegging av aktiviteter. Derfor må dette gjøres for dem. Ellers nevnte også flere lag her rekrutteringsvansker og pengemangel som en utfordring for videre drift. Og selv om noen påpekte at kommunene virket å bry seg mer om idrett og skolemusikk enn andre foreninger, så følte de fleste foreningene at de hadde et godt samarbeid med kommunen.

Ti år seinere er det også svært få lag som har fylt ut de åpne spørsmålene. Nå er rekruttering og manglende frivillighet annonsert som den største utfordringen. Rekruttering av styremedlemmer som ønsker å ta i et tak går trått, og opptatte foreldre fører til varierende deltakelse fra barnas side. I tillegg er det vanskelig å nå frem til nye medlemmer. Til sist blir det påpekt at den økonomiske sikkerheten er svært kortsiktig, og at den begrensede økonomien gjør foreningene enda mer avhengig av frivillighet. Dugnadsånden er imidlertid laber, ifølge disse foreningene.

Vi ser en utvikling der manglende frivillighet ligger som en utfordring over tid. Den blir nå etterfulgt av rekrutteringsproblemer, både av ordinære medlemmer og styremedlemmer. Disse trendene må imidlertid leses med stor forsiktighet, da de er basert på et lite antall svar.

4.9 Hovedutfordringene for dagens barne- og ungdomslag

Hovedtemaene som er tatt opp i disse åpne spørsmålene, er altså økonomisk situasjon, manglende frivillig innsats, rekruttering til styreverv og medlemsrekruttering. I det følgende ser vi nærmere på disse fire hovedtrekkene, og prøver å plassere dem i en større kontekst.

4.9.1 Økonomi.

Vi ser at den generelle økonomiske situasjonen virker å bedres gradvis gjennom perioden, i hvert fall for noen lag (*politiske lag, speider/4H og kultur/fritid*). Fokuset på dårlig økonomi er mindre i 2009 enn i 1999. Dette stemmer overens med den positive evalueringen av egen økonomisk situasjon som vist i Figur 12 i appendiks, hvor 84 prosent av alle barne- og ungdomslag i 2009 svarer at de opplever foreningens økonomi som enten *god* eller *tilfredsstillende*.

Funnene her er en indikasjon på at økningen av statlige tilskudd til barne- og ungdomsorganisasjoner har bidratt til bedre økonomiske utsikter også på lokalt plan. Som Lorentzen (2010:66) påpeker, har det vært en firedobling i statlige tilskudd til organisasjonslivet i løpet av de siste 25 årene, og en knapp tredobling de siste 15 årene. Samtidig påpeker mange at byråkratiseringen som er tilknyttet de nye tilskuddsordningene er en stor utfordring, og blir delvis gitt skylden for rekrutteringsproblemene de opplever til styreverv. Økende byråkratisering rundt de økonomiske støtteordningene er også en av hovedtendensene Carlén og Bruer (2011) finner i sin evaluering av dagens situasjon for barne- og ungdomsorganisasjonene i Norge. Fra statens side kreves det at lag som ønsker tilgang til midler fra grasrotandelen og for kompensasjon for momsutgifter er registrert i Frivillighetsregisteret. For å være registrert her må man betale etableringskostnad pluss et årlig gebyr. I tillegg er vanlige kriterier for tildeling av offentlig grunnstøtte revisorgodkjent regnskap og medlemslister årlig, samt lederkurs og nasjonal utbredelse (Lorentzen 2010:70). For en søndagsskole med ti barn er dette så mye arbeid for en liten slump penger at foreningen gjerne velger å la være å registrere seg, og heller leve på gaver og kontingent. Dette bekrefter flere lag i de åpne svarene. Carlén og Bruer (2011) finner også, via intervjuer med tillitsvalgte, at forholdet til sentralledet i en organisasjon er viktig for å få info om statlige tilskuddsordninger, og å forstå hvordan byråkratiet rundt tilskuddene fungerer. For dem som ikke har en slikt ledd i organisasjonen, er oversikten enda vanskeligere å oppnå. På sikt kan dette indikere at vi får et tydeligere skille mellom organisasjoner som er tilknyttet regionale og nasjonale lag, og dem som er rent lokale, med tanke på økonomisk situasjon.

4.9.2 Manglende frivillig innsats

De åpne spørsmålene viser en økt bekymring for at vi ser en forvitring av dugnadsånden som før stod sterkt blant medlemmer. Denne utviklingen korresponderer med Wollebæk og

Sivesind (2010) sin konklusjon om at det har vært en generell tilbakegang i omfanget av den frivillige innsatsen. Det kan derfor virke som om den historisk tette koblingen mellom medlemskap og frivillig arbeid i en organisasjon ikke lenger er så sterk. Når det er sagt er dynamikken mellom medlemskap og frivillighet annerledes blant barne- og ungdomslag enn blant voksenlag. I barnelag er man avhengig av foreldre med tanke på dugnad, ettersom barna ikke kan forventes å bidra med slikt i samme grad. Da er ikke koblingen mellom medlem og frivillighet nødvendigvis direkte, slik den er for andre lag. De åpne spørsmålene gjør det imidlertid tydelig at de mener foreldre har stilt mer opp på dugnadsarbeid før, og at de i dag svikter i større grad, blant annet på grunn av tidsklemma og to foreldre i jobb.

4.9.3 Rekruttering til styreverv

Styremedlemmer er generelt slitne, både i 1999 og i 2009. De er opptatt av at for mye tid går med til papirarbeid og jakten på midler, og at de i mindre og mindre grad får drevet med foreningens primæraktivitet. Dette er helt klart en del av det større byråkratiseringsbildet som er blitt presentert i flere sammenhenger. Videre sliter styrer med manglende kontinuitet i medlemsflokkene. Foreldre kvier seg for å ta på seg bindende oppgaver over tid i en ellers travel hverdag, men vil gjerne at barna deres skal delta i organisasjonslivet. Det er vanskelig å stimulere en slik utfordring politisk, men flere lag foreslår honorar som en måte å få folk med i ansvarsfulle verv på. Andre foreslår innleie av konsulenter for å kjøpe styremedlemmer fri fra alt papirarbeidet, slik at styrene nok engang kan få drive med det de vil; nemlig å organisere aktivitetene i barne- og ungdomsforeningene. Begge forslag innebærer imidlertid en profesjonalisering av frivillighetsfeltet som vil innebære betraktelig mer midler enn det de fleste lokallag sitter på i dag.

4.9.4 Medlemsrekruttering

Utfordringer knyttet til å rekruttere nye medlemmer til barne- og ungdomslag, virker å ha blitt mer presserende i denne tiårsperioden. De fleste lag som nevner medlemsrekruttering som en utfordring, påpeker at barn og unge i dag har et enormt spenn av valgmuligheter når det kommer til hva de skal bruke fritiden sin til. Dette gjør barn og unge til flyktige medlemmer, som er raske med å skifte beite. Ledere peker også på barn som er med på altfor mange aktiviteter, og som derfor ikke har tid til å engasjere seg noe ytterligere i foreningen utover møter og lek. Samtidig legger mange av lederne en stor del av skylden på barnas foreldre, som ikke ønsker at barna skal være med på for mye fordi det krever ressurser og

tilrettelegging fra deres side. Rapporter om ledere som føler at foreningenes formål kommer i bakgrunnen for lek og sosiale aktiviteter, fordi det er det som holder barn og unge til laget, viser at ledere opplever dilemmaer knyttet til hvilke lagsaktiviteter som bør prioriteres. Det faktum at en del tilskudd fra myndighetene også blir gitt basert på medlemslister, er også en utfordring når vi vet fra funn tidligere i notatet at de fleste barne- og ungdomslag har en heller beskjeden medlemsstørrelse.

5.0 KONKLUSJON: EN OVERORDNET HISTORIE OM STABILITET

Etter det store fallet i barne- og ungdomsorganisering på 1990-tallet, var det spennende å se om historien om 2000-tallet ble en om ytterligere forvitring, stabilitet eller oppblomstring. Resultatene presentert i dette notatet forteller i stor grad en historie om stabilitet. 2000-tallet har vist seg å være et tiår hvor de negative trendene fra 1990-tallet har avtatt eller stoppet opp, og hvor deltakelse blant barn og unge fortsatt ligger på et høyt nivå i internasjonal sammenheng. Hovedfunnene i rapporten er som følger:

- fortsatt nedgang i antallet barne- og ungdomslag på 2000-tallet, men en betydelig mindre tilbakegang enn sett i forrige notat. Samtidig representerer den typiske barne- og ungdomsorganisasjonen færre medlemmer nå enn den gjorde ved utgangen av 1990-tallet.
- barne- og ungdomslag prøver å påvirke myndighetene i like stor grad i 2009 som i 1999, uavhengig av geografisk tilhørighet. Når det gjelder å bli spurt til råds av myndighetene i saker som angår foreningen, ser vi stabilitet for barne- og ungdomslagene i landkommunene og en økning i Bergen. Imidlertid føler barne- og ungdomslagene at det blir tatt mindre hensyn til lagenes synspunkter enn før.
- en generell økning i bruken av både formelle og uformelle kanaler for å påvirke myndighetene. Det kommunale nivået er fortsatt det nivået de fleste organisasjoner henvender seg til for å påvirke en beslutning.
- en betydelig nedgang i arrangering av medlemsmøter, og en moderat tilbakegang i antall styremøter gjennom et år. Samtidig er det en liten økning i hyppigheten av sosiale sammenkomster for medlemmer.
- en delvis avkobling fra fylkesnivået, men liten endring i andelen lokale lag som er tilsluttet nasjonale moderorganisasjoner. Lokalt er det en økning i andelen barne- og ungdomslag som er tilsluttet et samarbeidsorgan, og mens andelen lag i Bergen som er tilsluttet andre foreninger går opp, er utviklingen motsatt for foreningene i landkommunene.
- nystiftelsene skjer innenfor feltene *musikk/teater/kunst*, *kultur/fritid* og *kristne/avhold*, men veksten (nystiftelser minus nedleggelses) i foreninger blant disse skjer kun hos *kultur/fritid*. De nye har færre medlemmer enn eldre barne- og ungdomsorganisasjoner, men er like aktive for å påvirke myndighetene. Allikevel benytter de markant færre strategier for påvirkning enn eldre lag, og de føler seg mindre tatt hensyn til i 2009 enn i 1999. På tross av at de scorer lavere enn veletablerte

barne- og ungdomslag, er de i større grad knyttet til nasjonale organisasjoner nå enn før, mens fylkesnivået også her opplever en betydelig nedgang. Nye lag har også markant færre styremøter enn gamle barne- og ungdomslag, mens andelen medlemsmøter ligger rimelig likt for både nye og eldre lag.

- manglende dugnadsånd, problemer med rekruttering av styremedlemmer og økt konkurranse om medlemmer blir identifisert som utfordringer for barne- og ungdomslagenes drift både i 1999 og i 2009. Både mangel på frivillighet og medlemsrekruttering oppleves imidlertid som mer presserende i 2009 enn det har vært tidligere. Samtidig virker det å ha vært en utvikling mot bedre økonomiske rammebetingelser i den samme perioden.

Hva betyr disse funnene for barn og unges makt og innflytelse overfor myndighetene? Barne- og ungdomsorganisasjonene spiller fortsatt en forholdsvis marginal rolle i forhold til voksenforeningene med tanke på kontakt med offentlige myndigheter. Imidlertid ser det ikke ut til at misforholdet mellom disse typene organisasjoner har blitt større i perioden, og barn og unge er tilsynelatende mer opptatt av å påvirke myndighetene gjennom organisasjonene enn tidligere. Økningen i bruk av uformelle og formelle kanaler for påvirkning indikerer også at barn og unges forsøk på innflytelse tar andre og flere former i dag enn for ti år siden. At barne- og ungdomsorganisasjonene beveger seg inn i uformelle rom hvor ressurser og nettverk avgjør, er en indikasjon på at de har større innflytelse enn tidligere. Hvorvidt dette er et resultat av en profesjonalisering av organisasjonsfeltet som gjør at barn og unge i dag jobber mer målrettet og har bedre oversikt over kanaler for påvirkning, eller om det er et resultat av andre faktorer som flere voksne i lederposisjoner, kan denne analysen ikke svare på.

I tilknytning til spørsmålet om barn og unges innflytelse, er det også interessant å se at det er aktivitetsforeningene som vokser mest i denne perioden, og at de i større og større grad dominerer gruppen av barne- og ungdomsforeninger. Tidligere forskning har vist at ønsket om politisk makt og påvirkningsmulighet er størst blant de barne- og ungdomslagene som har størst samfunnsengasjement og derfor tror på politiske aktiviteter nytteverdi. Sivesind og Ødegård (2003) finner for eksempel at ungdommer som har engasjert seg i en aktivitetsorientert forening, gjerne for å dyrke egen hobby, fritids- eller kulturinteresse, ikke skiller seg fra ikke-medlemmer med tanke på samfunnsengasjement. Notatet viser imidlertid at i denne perioden, hvor aktivitetsforeninger er på fortsatt fremmarsj, så virker barn og unges

makt og innflytelse å ha økt. Dette indikerer at aktivitetsorienterte lag gjerne ikke er så passive som vi trodde i utgangspunktet. En mulig forklaring på denne sammenhengen finner vi i analysen av type saker som ble tatt opp med myndighetene, hvor det kommer frem at de fleste er opptatt av å påvirke rammevilkårene for egen aktivitet. Vi finner altså at kontakten med myndighetene er stor også blant aktivitetsrettede lag, men at det mest sannsynlig er bedre vilkår for seg og sine mer enn påvirkning i generelle samfunnsspørsmål som driver denne kontakten.

Tiårsperioden fra 1999 til 2009 har vist utviklingstrekk som bidrar til et mer positivt bilde av barn og unges muligheter for makt og innflytelse, samtidig som vi ser at der er interne utviklingstrekk som over tid kan gjøre organisasjonene mindre demokratiske, og dermed mindre representative for gruppen mennesker de skal kommunisere interessene til.

Litteratur

- Carlén, Inge og Erlend Sand Bruer (2011): *Sårbar frivillighet. En rapport om endringer i rammevilkår for barne- og ungdomsorganisasjonene og konsekvensene for lokale lag*. Oslo: Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner.
- Christensen, Dag A., Kristin Strømsnes og Dag Wollebæk (2011): *Organisasjonene i Hordaland 1999-2009*. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Fauske, Halvor, Guri Mette Vestby og Yngve Carlsson (2009): *Ungdoms fritidsmiljø. Ungdom, demokratisk deltakelse og innflytelse*. Barne- og likestillingsdepartementet. Landsrådet for barne- og ungdomsorganisasjoner (2011): *LNU's resultatrapport 2011*.
- Lorentzen, Håkon (2010): *Statlige tilskudd til frivillige organisasjoner. En empirisk kartlegging*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Putnam, Robert D. (1993): *Making Democracy Work : Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Saglie, Jo og Tor Bjørklund (2005): *Lokalvalg og lokalt folkestyre*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Selle, Per og Bjarne Øymyr (1995): *Frivillig organisering og demokrati: Det frivillige organisasjonssamfunnet 1940-1990*. Oslo: Det norske samlaget.
- Skocpol, Theda (2004): *Diminished Democracy. From membership to management in American civic life*. Norman: University of Oklahoma Press.
- Torpe, Lars (2000): "Foreninger og demokrati" s. i Goul Andersen, Jørgen, Lars Torpe og Johannes Andersen (red.), *Hvad folket mangler. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og økonomiforbundets forlag.
- Wollebæk, Dag (2006): *Barne- og ungdomsorganisasjonene i lokaldemokratiet*. Fritid med mening 13. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Wollebæk, Dag og Per Selle (2002): *Det nye organisasjonssamfunnet. Demokrati i omforming*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Wollebæk, Dag og Karl Henrik Sivesind (2010): *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Appendiks

Tabell 11: Medlemsutvikling 1999-2009, etter type kommune. I prosent.

	Landkommuner		Bergen	
	Voksenlag	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	Barne- og ungdomslag
Fordobling eller mer	7	14	10	20
Mer enn 10 prosent økning	28	30	24	28
Stabilitet (+/- 10 prosent)	22	18	24	12
Mer enn 10 prosent tilbakegang	36	30	34	30
Halvering eller sterkere tilbakegang	7	8	7	10
Totalt (%)	100	100	100	100
N	482	144		134

Tabell 12: Demokrati vs. Effektivitet i foreningsarbeidet

	Barne- og ungdomslag	Voksenlag	N
1999	3,91	3,31	1879
2009	3,60	3,13	1844

Note: Skala fra 1 (demokrati viktigst) til 10 (effektivitet viktigst).

Figur 12: Vurdering av foreningens økonomiske situasjon. Nye Barne- og ungdomslag vs. Barne- og ungdomslag samlet

